

UNIVERZITA PALACKÉHO OLOMOUC
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra liturgické teologie

Bakalářská práce

Mgr. Marie Štěpanovská

Dodržování liturgických předpisů při mši svaté

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu pramenů a literatury.

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. Ing. Pavlu Kopečkovi Th.D. za odborné vedení a konzultace mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat kněžím v jednotlivých farnostech za jejich ochotu sloužit Bohu a lidem s velkou láskou.

Obsah

Úvod.....	6
1 Liturgické předpisy mše svaté.....	7
1.1 Stručný historický pohled na liturgické předpisy	7
1.2 Jednotlivé části současné mešní liturgie	10
1.2.1 Úvodní obřady.....	11
1.2.2 Bohoslužba slova.....	19
1.2.3 Bohoslužba oběti	29
1.2.4 Závěrečné obřady	44
2 Liturgické předpisy a jejich závaznost při slavení mše.....	47
2.1 Přestupky „contra legem“ při bohoslužbě slova	48
2.2 Přestupky „praeter legem“ při bohoslužbě slova	49
2.3 Přestupky „contra legem“ při slavení eucharistie	50
2.3.1 Instrukce Redemptionis Sacramentum a vážné přestupky při slavení eucharistie...50	
2.3.2 Závažné přestupky dle instrukce Redemptionis Sacramentum.....	51
2.4 Přestupky „praeter legem“ při slavení eucharistie	53
2.4.1 Další přestupky podle instrukce Redemptionis Sacramentum.....	53
2.5 Přestupek zaviněný přestupek nebo nezaviněný, vědomý a nevědomý.....	54
2.6 Liturgické dokumenty a jejich závaznost.....	54
3 Liturgická praxe a rituální forma slavení eucharistie.....	55
3.1 Farnost Ivančice	55
3.1.1 Mše svatá 14. prosince	55
3.1.2 Mše svatá 19. prosince	56
3.1.3 Mše svatá 27. prosince	56
3.1.4 Mše svatá 28. prosince	57
3.1.5 Mše svatá 2. ledna	57
3.2 Farnost Neslovice.....	58
3.2.1 Mše svatá 9. ledna	58
3.2.2 Mše svatá 16. ledna	59
3.2.3 Mše svatá 23. ledna	59
3.2.4 Mše svatá 30. ledna	60
3.2.5 Mše svatá 6. února.....	60
3.3 Farnost Oslavany.....	61

3.3.1 Mše svatá 14. prosince	61
3.3.2 Mše svatá 16. prosince	61
3.3.3 Mše svatá 19. prosince	62
3.3.4 Mše svatá 21. prosince	62
3.3.5 Mše svatá 23. prosince	63
3.4 Farnost Rosice.....	63
3.4.1 Mše svatá 11. ledna	63
3.4.2 Mše svatá 18. ledna	64
3.4.3 Mše svatá 1. února.....	64
3.4.4 Mše svatá 13. února.....	65
3.4.5 Mše svatá 15. února.....	66
3.5 Farnost Střelice	66
3.5.1 Mše svatá 17. ledna	66
3.5.2 Mše svatá 31. ledna	67
3.5.3 Mše svatá 11. února.....	68
3.5.4 Mše svatá 25. února.....	69
3.5.5 Mše svatá 7. března	70
Závěr	71
Resumé.....	72
Summary	72
Prameny	73
Literatura.....	74
Internetové zdroje	75
Použité zkratky	76

Úvod

Bakalářská práce se pokouší zmapovat oblast liturgického práva a to s ohledem na liturgické a právní předpisy ohledně slavení mše svaté a jejich závaznosti, případně jejich porušování. Ve své práci jsem se snažila postupně projít a zhodnotit celý průběh mše svaté, jak byla obnovena liturgickou reformou po II. vatikánském koncilu dle stávajícího Ordo Missae uvedeného v římském /českém/ misálu.¹

Cílem práce bylo stručně charakterizovat liturgické předpisy z liturgických knih a dokumentů zabývajících se liturgií a průběhem mše svaté. Dále jsem popsala a zhodnotila přestupky proti průběhu bohoslužby slova a proti Eucharistii, které jsou uváděny v církevních dokumentech.

První kapitola se zabývá stručným vývojem liturgických předpisů a následně popisuje jednotlivé části mše svaté. Snažila jsem se popsat strukturu eucharistické slavnosti a vysvětlit význam jednotlivých částí mše svaté, jak ji nacházíme v liturgických knihách, především v Českém misálu.

Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na rituální přestupky při slavení Eucharistie. Také jsem se zabývala liturgickým právem v této oblasti a případnými sankcemi nebo dokonce i tresty za uvedené přestupky. Snažila jsem se kategorizovat jednotlivé možné odchylky a nedodržování všech předpisů či doporučení, jak jsou zaznamenány v rubrikách a jiných magisteriálních dokumentech.

Ve třetí kapitole jsem popsala své vlastní poznatky a osobní zkušenost z liturgie slavení Eucharistie. Popsala jsem nejčastější zvláštní situace a přestupky proti stanovenému mešnímu řádu a příslušným liturgickým směrnicím, se kterými jsem se setkala.

Motivací této práce byl osobní pohled na liturgii mše svaté, jak ji známe z běžného nedělního farního společenství, ve kterých jsem pozorovala nápadné odlišnosti v liturgických předpisech v jednotlivých farnostech.

Současně jsem se zamýšlela nad závazností těchto předpisů, jejich stupněm a mírou, s ohledem na lokální podmínky. Uvědomuji si, že liturgie by měla být jednotná a poukazovat na jednotu církve, avšak nikoli uniformní, a dát patřičný prostor kreativě a spontánnosti.

¹*Ordo Missae: Mešní řád*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. ISBN 80-7266-116-7.

1 Liturgické předpisy mše svaté

„Slavení mše jako činnost Krista a hierarchicky uspořádaného lidu Božího je středem veškerého křesťanského života jak pro církev všeobecnou a místní, tak pro jednotlivé věřící.“²

Eucharistie má formu hostiny, která se odehrává kolem stolu Božího slova a stolu Božího chleba a vína. Mše svatá není jen vzpomínková slavnost, je to zpřítomnění Kristovy oběti na kříži, kterou přinesl za naše hříchy jednou pro vždy.

1.1 Stručný historický pohled na liturgické předpisy

O ustanovení eucharistie nás informuje Nový zákon na několika místech. V novozákonních textech můžeme vyzorovat dvojí tradici: reprezentanty jedné jsou Marek a Matouš³, druhou nám představuje Lukáš a Pavlova zpráva v Prvním listě Korint'ánům⁴. Poslední zprávou o ustanovení eucharistie je u Jana⁵. Ovšem v Novém zákoně nenajdeme popis prvokřesťanské bohoslužby, natož nějaké směrnice popisující její průběh či rubriky týkající se vlastního slavení. Normou a vzorem pro slavení byla a slova a gesta, která Kristus učinil při Poslední večeři, kdy eucharistii ustanovil. Jeho slova „*to konejte na mou památku*“ můžeme vnímat ve smyslu jednání při „lámání chleba“ po vzoru Kristově. Rituální aktivita prvotní církve a apoštolů vycházela z tohoto příkazu, přičemž byla zřejmá jistá volnost v osobitém slavení – interpretaci Kristových slov a gest. Pro slavení liturgie v tomto období byly rozhodující dva faktory: připomínat si rituálně Kristovu paschu a kultovní shromáždění, mnohdy se i takto liturgie označovala shromažďovat se a scházet se.⁶

Původní eucharistické slavení bylo spojeno s rituální hostinou agapé. Konala se v jídelnách podle vzoru poslední večeře. Eucharistie byla ustanovena v kontextu židovské paschální večeře, která se slavila v domácnostech. V době apoštolské se objevují během slavení „kristologické katecheze“, jak uvádí NZ texty.⁷

² IGMR č. 16, ed. 2008

³ Mk 14,22-25, Mt 26,26-29

⁴ Lk 22,15-20, 1 Kor 11,23-25

⁵ Jan 6,48-59

⁶ Adam, str. 27, 2008

⁷ Sk 20, 8 – 11 „při Pavlově dlouhé řeči ...pak vystoupil nahoru, lámal chléb a po jídle ještě dlouho mluvil.“

Apoštolové se s prvními křesťany scházeli v chrámu společně s židovským obyvatelstvem k modlitbám, navštěvovali i synagogy, kde naslouchali čtení z Thory, a hlásali Krista.⁸ Vedle toho se také scházeli v domech, kde společně lámali chléb.

Dalším důležitým zdrojem je „*Didaché*“, ve kterém se v deváté kapitole mluví o eucharistii. V tomto spisu se nejdříve hovoří o díkůvzdání o kalichu a pak o lámání chleba. Po tomto rozdělování chleba a vína vzdávali díkůvzdání.⁹ Kromě této základní struktury odpovídající novozákonním zprávám, zde nejsou další upřesnění. Tento dokument podává primitivní formu mše dělenou na instrukci (bohoslužbu slova) a lámání chleba (vlastní eucharistii).

Forma mešní liturgie se dále vyvíjí a od poloviny 2. století máme jasné rozdělení na dvě hlavní části: bohoslužba slova, jež se skládá z četby textů, promluvy a modliteb (dnes přímluvy) a slavení eucharistie obsahující přinášení darů, eucharistickou modlitbu, přijímání přítomných, přijímání nepřítomných a sbírku na chudé.¹⁰ Z pohledu liturgického práva je zde zajímavá zmínka o volné formulaci modliteb, zvláště eucharistické modlitby, v závislosti na schopnostech předsedajícího. Je zřejmé, že liturgie dávala prostor pro charismata jednotlivých křesťanů, jež je zde mohli rozvinout.

Významné svědectví směrem ke kodifikaci liturgických textů podává spis Apoštolská tradice, připisovaný římskému knězi Hippolytovi. Najdeme zde kompletní text eucharistické modlitby, která po několika úpravách byla přijata Druhým vatikánským koncilem do Římského misálu jako druhá eucharistická modlitba. Tato anafora má jasnou strukturu, tak jak ji známe z pozdějších liturgických knih a jenž v hlavních obrysech zůstala nezměněna až do dnešní doby, což umožnilo její zařazení do stávajícího misálu. Text je uváděn jako vzorový, nikoli jako normativní a závazný. Apoštolská tradice není liturgickou knihou, a tudíž z ní

⁸ Sk 13, 15 – 31 „Po čtení ze Zákona a Proroků vybědli je představení synagogy: „Bratří, máte-li slovo povzbuzení, promluvte k lidu.“ Tu povstal Pavel, pokynul rukou a řekl: „...A z Davidova potomstva dal Bůh Izraeli podle svého slibu Spasitele Ježíše. Před jeho vystoupením kázal Jan všemu izraelskému lidu, aby se odvrátili od svých hříchů a dali se pokřtít... Ale obyvatelé Jeruzaléma a jejich vůdcové Spasitele nepoznali, odsoudili ho, a tak naplnili slova proroků, která se čtou každou sobotu. Ačkoli na něm nenalezli žádný důvod pro trest smrti, vymohli si na Pilátovi, aby ho dal popravit. Když udělali všechno přesně tak, jak to bylo o něm v Písmu napsáno, sňali jej z kříže a položili do hrobu. Ale Bůh ho vzkřísil z mrtvých a on se po mnoho dní zjevoval těm, kteří s ním přišli z Galileje do Jeruzaléma; ti jsou nyní jeho svědky před lidem.“;

Sk 17, 2 – 3 „Pavel jako obvykle přišel do jejich shromáždění a po tři soboty k nim mluvil.... „A ten Mesiáš,“ řekl Pavel, „je Ježíš, kterého já vám zvěstuji.““;

Sk 18, 4 „Každou sobotu mluvil v synagóze a snažil se získat židy i pohany.“;

Sk 19, 8 „V synagóze pak Pavel neohroženě působil tři měsíce; rozmlouval s lidmi a přesvědčoval je o království Božím.“;

⁹ *Didaché*, kapitola IX a X

¹⁰ Apologie I c. 65 - 67

nelze odvozovat širší užití této anafory v křesťanských komunitách ve 3. století. Spíše lze předpokládat liturgickou variabilitu a kreativitu při slavení eucharistie.

Po zrovnoprávnění křesťanství s pohanstvím roku 313 se začínaly stavět pro liturgii vlastní prostory, které měly pravděpodobně tvar tehdejších veřejných budov. V liturgii se začíná objevovat jistá slavnostnost a jsou přebírány prvky ceremonií z císařského dvora. V těchto prvcích má svůj původ zvolání *Kyrie eleison*, *Christe eleison* v úvodních obřadech mše svaté.

Rozmach křesťanství ve 4. a 5. století vnáší do liturgie ceremoniální rys císařského dvora a s tím i jistý protokol, který je následně kodifikován do prvních liturgických předpisů, které nacházíme v liturgických knihách 6. a 7. století. Vedle popisu rituálního průběhu mše se zapisují i liturgické texty a končí doba „charismatického slavení“. S rozvojem a formováním liturgického roku a vydáním prvních liturgických knih (sakramentářů¹¹) je stanoven na každý den mešní formulář a jeho rituální forma.¹² Liturgické knihy (*Ordines Romani* i sakramentáře a následné pontifikály¹³) obsahují první rubriky, tj. poznámky a návody k průběhu slavení.

V období od 7. století byly předsednické modlitby recitovány potichu a zády k lidu. Lid byl pouze pasivním posluchačem, divákem. Presbytář byl oddělen od laického shromáždění mřížkou. Bylo zavedeno pozdvihování, aby lid alespoň viděl. Nekonal se obětní průvod, vynechávalo se kázání, nebyla koncelebrace, každý kněz sloužil sám u svého oltáře, kterých v kostele bylo více. Lid jen rozjímal o utrpení Páně a přestal přijímat. Nejednalo se o nedostatečnou zbožnost lidu, ale o neúměrnou úctu k eucharistii. Proto byla na IV. lateránském koncilu (1215) zavedena povinnost přijímat alespoň jednou za rok.

Během Tridentského koncilu zazněla dogmatická výpověď, že mše je zpřítomněním, památkou a aplikací jedinečné Kristovy oběti kříže.¹⁴ Tato výpověď vedla k různým projevům úcty eucharistii, začalo se častěji přijímat. O nedělích se obnovilo kázání.

Po Tridentském koncilu byly sjednoceny liturgické knihy, opatřeny široce rozvinutými rubrikami, vznikla římská kongregace, která dohlížela na jejich dodržování, a jejich porušení se považovalo za vážný přestupek s morálními sankcemi. Tento stav, rubricismus, vedl ke skrupulóznímu a formálnímu přístupu při slavní ze strany celebranta a „zbožnému prožívání“ ze strany věřících.

¹¹ *Sacramentarium Veronese*, sakramentář papeže *Gelasia I.*

¹² Adam, s. 40, 2008

¹³ *Římsko-germánský pontifikál* z roku 950

¹⁴ Adam, s. 185, 2008

Do nedávna byla liturgie považována jen za souhrn vnějších ceremonií a liturgicko-právních předpisů.

Velmi podrobně se tajemstvím eucharistie zabýval Druhý vatikánský koncil. Zvláště ve druhé kapitole liturgické konstituce *Sacrosanctum Concilium*. Snaha byla zvláště zaměřena na požadavek přepracování mešního řádu, aby jasněji vynikl smysl jednotlivých částí a také jejich vzájemný vztah. Byl přepracován Římský misál, ve kterém jsou předeslány Všeobecné pokyny k Římskému misálu. Tyto pokyny obsahují kromě rubricistických směrnic také obsahové výklady.¹⁵

Cílem bohoslužby nebyla už jen pocta Bohu, ale také služba člověku, se kterou k člověku přichází Bůh v Synu Ježíši. Lidem se tu přivlastňuje spása. Nositelem liturgie se spolu s knězem stává i lid, který je nositelem obecného kněžství.

1.2 Jednotlivé části současné mešní liturgie¹⁶

Tato část je strukturována podle průběhu mše svaté. Jednotlivé podkapitoly jsou rozděleny podle jednotlivých částí mše.

Vzájemný vztah jednotlivých částí je vyjádřen liturgickým prostorem kostela. Mše svatá se skládá ze dvou hlavních částí. Těmi částmi je bohoslužba slova a slavení eucharistické oběti. Tyto dvě hlavní části jsou odděleny a zároveň jsou v tak těsném vztahu, že tvoří jedinou bohoslužbu. Bohoslužba slova bývala dříve označována jako úvod ke slavení eucharistie. Slovo eucharistie může označovat celou mši svatou, nebo jen její druhou hlavní část.

Bohoslužba slova a Eucharistie jsou rámovány úvodními a závěrečnými obřady.

Uvedeme si nyní schematický přehled mše svaté. Vycházet budeme z Mešního řádu.¹⁷

- a) Úvodní obřady: příchod se zpěvem, pozdravení oltáře, znamení kříže, pozdravení obce, uvedení do bohoslužby, úkon kajícího, Kyrie, Gloria, vstupní modlitba
- b) Bohoslužba slova: biblická neevangelní čtení, mezizpěvy, evangelium, homilie, Krédo, přímluvy
- c) Příprava darů: přinášení darů, přípravná modlitba, okuřování, umývání rukou, modlitba nad dary

¹⁵ Adam, s. 185-186, 2008

¹⁶ *Ordo Missae: Mešní řád*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. ISBN 80-7266-116-7. s. 9 – 20; 514 – 520.

¹⁷ *Ordo Missae: Mešní řád*, 2002.

- d) Eucharistická modlitba: preface, Sanktus, postsanktus, epikléze k proměnění, slova ustanovení, anamnéze, obětní modlitba – podání oběti, epikléze k přijímání a modlitbou za jednotu, prosby s připomínkou svatých, doxologie
 - e) Přijímání: modlitba Páně s embolismem a doxologií, pozdravení pokoje, lámání chleba s mísením kalicha, Agnus Dei, přípravná modlitba, vlastní přijímání a díkučinění a modlitba po přijímání
 - f) Závěrečné obřady: oznámení, pozdravení a požehnání, propuštění, políbení oltáře, odchod
- V další podkapitole se budeme zabývat jednotlivými částmi mše svaté podrobněji.

1.2.1 Úvodní obřady

„Obřady, které předcházejí bohoslužbě slova, totiž příchod, pozdravení, úkon kajícnosti, Kyrie, Sláva na výsostech Bohu a vstupní modlitba, mají povahu začátku, úvodu a přípravy.“¹⁸

Vytváří ze shromážděných věřících uvědomělé společenství. Snaží se shromážděné připravit na zvěstování Slova a na slavení eucharistie.

Struktura úvodních obřadů: vstupní zpěv (Introit), pozdravení oltáře políbením, případně i okouřením, znamení kříže, pozdravení shromážděných věřících, uvedení do bohoslužby, úkon kajícnosti, zpěv Kyrie a hymnu Gloria (Sláva na výsostech Bohu), vstupní orace.

Během celých úvodních obřadů kněz i lid stojí.

Vstupní zpěv

Vstupní zpěv je funkčním zpěvem. Smyslem je doprovodit příchod kněze.

Během příchodu kněze s přísluhujícími k oltáři by měl znít vhodný zpěv, který napomáhá k přípravě na slavení eucharistické hostiny. Úvodní zpěv by měl věřící sjednotit ke slavení bohoslužby. Shromážděný lid by neměl příliš často pouze naslouchat vstupnímu zpěvu, ale měl by se do zpěvu aktivně zapojovat.

V Římském misálu jsou uvedeny antifony, které lze použít s příslušným žalmem z Graduale Romanum.

¹⁸ IGMR č. 46, ed. 2008

Pokud se nezpívá, měla by se recitovat antifona z misálu. Antifony z misálu jsou vybírány tak, aby se daly zpívat nebo smysluplně recitovat. Měly by sloužit k uvedení shromáždění věřících do liturgie svátku nebo doby. Při zpěvu antifony by neměl být lid odsunut na pouhé naslouchání zpěvu.

Během vstupního zpěvu přichází k oltáři kněz s přísluhujícími. Průvod je symbolem putování za Kristem. V průvodu by měl být nesen kříž a evangeliář. Evangeliář se položí při příchodu na oltář.

Pozdravení oltáře

Kněz společně s jáhnem a přísluhujícími pozdraví oltář hlubokou úklonou a kněz a jáhen také políbením. Políbení oltáře značí, že oltář je symbolem Krista.

Pokud je v presbytáři svatostánek s Nejsvětější svátostí, kněz i přísluhující jej pozdraví pokleknutím na pravé koleno.

Kněz může také oltář okouřit. Použití kadidla je známé již ze starozákonní liturgie. Je chápáno jako symbol modlitby, která stoupá k Bohu. Postup při okouřování je popsán v dokumentu Kongregace pro bohoslužbu a svátosti.

Je-li oltář oddělený od stěny, kněz jej obchází. Není-li oddělený od stěny, kněz okouřuje nejprve pravou stranu a pak levou.¹⁹

Pak jde kněz k předsednickému sedadlu, odkud bude řídit úvodní obřady.

Znamení kříže

Znamením kříže se kněz i shromážděný lid staví pod Kristův kříž, kde očekávají spásu. Během tohoto úkonu všichni stojí. Kněz je obrácen tváří k lidu.

Úctyhodný kříž začíná přiložením pravé ruky na čelo, které je sídlem mysli. Následně směřuje ruka dolů na hrudník, kde je sídlo srdce. Pak směřuje k levému rameni a od levého ramene k pravému. Ramena značí počátky rukou, kterými pracujeme.²⁰

Znamení kříže se vyskytuje již ve staré liturgii na začátku slavení společné modlitby. Vychází z křížové mystiky z dob církevních otců a je opodstatněná. Všechna spása přichází z Kristova kříže.

¹⁹ IGMR č. 227 a,b), ed. 2008

²⁰Emminghaus, 1976, s. 168

Znamení kříže doprovází hlavní celebrant slovy z Matoušova evangelia: Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.²¹

Pozdravení a uvedení lidu do liturgie dne

Pozdrav „*Pán s vámi*.“ je víc než vyjádření osobní benevolence. Pozdravem a odpovědí církve je vyjádřena přítomnost tajemství oslavené církve. Shromáždění věřících tvoří společenství. Tvorba společenství je cílem všech úvodních obřadů. Tento krátký pozdrav je založen na biblické zprávě. Je velikonočním pozdravem vzkříšeného Krista. Pozdrav je důležitý pro utváření společenství, jsou podmínkou důvěryhodné přítomnosti tajemství církve v oslavujícím společenství věřících lidí.

Po pozdravu na začátku kněz několika slovy uvede shromážděný lid do liturgie dne. Pokud se při vstupu nezpívá sloka písně, je vhodné zde přečíst antifonu z misálu, která vyjadřuje ústřední myšlenku bohoslužby. Uvedení by mělo být krátké a výstižné. Nemělo by se stát krátkým kázáním.

Tento úvod by měl plynule přecházet do úkonu kajícího.

Úkon kajícího

Úkon kajícího zahajuje kněz. Měl by navazovat na uvedení do liturgie dne. Úkon kajícího se v neděli nebo o svátcích může nahradit kropením lidu. Lze zde provést také Obřad svěcení vody. Po tomto úvodu následuje chvíle ticha. Po chvíli ticha kněz vybere jeden ze tří způsobů úkonu kajícího.

Úkon kajícího nahrazuje dřívější stupňovitou modlitbu Confiteor. Dnes má podobu společného vyznání vin. Jsou zde další dvě možnosti, při kterých střídavě kněz a lid prosí o slitování Boží.

Úkon kajícího je jedním z mnoha kajících prvků, které se vyskytují v celém slavení mše svaté. Smyslem je vyznání, že jsme jen lidé, že máme své chyby a potřebujeme Boží smilování a odpuštění bratří.

Prvním uvedeným způsobem úkonu kajícího je společné vyznání slovy:

„Vyznávám se všemohoucímu Bohu a vám všem, že často hřeším myšlením, slovy i skutky a nekonám, co mám konat: je to má vina, má velká vina.“

²¹Mt 28, 19

Následují prosby k Panně Marii, andělům a svatým:

„Proto prosím Matku Boží, Pannu Marii, všechny anděly a svaté.“

V poslední části se prosí za odpuštění bratři a sestry:

„I vás, bratři a sestry, abyste se za mě u Boha přimlouvali.“

Úkon kajícnosti zakončí kněz modlitbou: *„Smiluj se nad námi, všemohoucí Bože, odpusť nám hříchy a doved' nás do života věčného.“*

A lid odpoví *„Amen.“*

Druhý způsob úkonu kajícnosti je založen na dialogu kněze a lidu. Kněz začíná slovy: *„Smiluj se nad námi, Pane.“*

Lid odpovídá: *„Zhřešili jsme proti tobě.“*

Kněz pokračuje: *„Ukaž nám, Pane své milosrdenství.“*

A lid odpovídá: *„A dej nám svou spásu.“*

I tento úkon kajícnosti je zakončen modlitbou kněze.

Třetí způsob úkonu kajícnosti začíná kněz nebo někdo z přísluhujících. Pronáší některá zvolání obsažených v misálu nebo jiná podobná.

„Byls poslán uzdravovat duše, Pane: smiluj se nad námi.“

Lid odpovídá: *„Pane, smiluj se nad námi.“*

Kněz pokračuje: *„Přišel jsi pozvat hříšníky, Kriste: smiluj se nad námi.“*

Lid odpovídá: *„Kriste, smiluj se nad námi.“*

Kněz zvolá potřetí: *„Sedíš po pravici Otcově a zastáváš se nás, Pane: smiluj se nad námi.“*

Lid odpovídá prosbou: *„Pane, smiluj se nad námi.“*

Úkon kajícnosti zakončuje kněz modlitbou uvedenou výše.²²

Úkon kajícnosti může být při některých příležitostech nahrazen kropením lidu. *Asperges* nám má připomínat křest. Věřící vyznávají svá selhání před Bohem a prosí o smilování. Kropení svěcenou vodou naznačuje kající smýšlení. I v tomto případě, jako křest, z nás má kropení vodou smýt naše viny.

Pokud se konalo kropení lidu, úkon kajícnosti jako takový se vynechává. Dává mu jistou dynamiku a moment slavnostnosti. Kropení probíhá buď od oltáře, nebo může kněz procházet chrámovou lodí. Lid během tohoto obřadu zpívá vhodný zpěv z kancionálu, který může mít křestní charakter nebo kající charakter. Může být také vztažen k památce vzkříšení.

²²*Ordo Missae, Mešní řád.* [cit. 07-03-2018] Dostupné online: <http://www.liturgie.cz/mse-svata/uvodni-obrady/ukon-kajicnosti/>

Kyrie

Na úkon kajícnosti navazuje zpěv Kyrie. Pokud byl použit třetí způsob úkonu kajícnosti, Kyrie se nezpívá.

V této části lid vyzývá Pána a prosí o jeho milosrdenství. Zpravidla je tato část zpívána všemi. Pokud se tato část nezpívá, měla by být modlena.

Aklamace *Kyrie eleison*, byla známá už ve starověku. Touto aklamací vzdával lid hold vládci a božstvu a prosil o slitování. Svatý Pavel oslavuje slovem Kyrios Krista.

Kyrie do římské liturgie zavedl papež Gelasius (492 – 496) místo modlitby na konci bohoslužby slova. Následně se tímto zabýval papež Řehoř Veliký, který zavedl změnu v aklamaci na *Kyrie eleison* a *Christe eleison*. Uspořádal je tak, aby se zpívalo zvolání třikrát tři s ohledem na devatero kůrů andělských. Teprve ve středověku vznikl trinitární výklad této aklamace. Tři výzvy k Bohu, Otci, tři výzvy k Synu a tři výzvy k Duchu svatému. Dnes je spekulativní, kdo byl původně zmíněn ve zvolání *Kyrie*. Bylo by pravděpodobné, kdyby to byl Otec nebo Bůh obecně.

Dnes je Kyrie zpívání střídavě: kantor (kněz) a lid. Je možné také, aby zpěv *Kyrie* byl rozdělen na tři stopy: kantor (kněz) – schola – lid.

Zpravidla se tato zvolání opakují pouze dvakrát. Zvolání třikrát zachoval v ordináriu P. Josef Olejník.

Text výzvy je buď nepřekládaný *Kyrie/Christe eleison*, nebo překládaný jako *Pane/Kriste smiluj se*.

Zpěv *Kyrie* se také vynechává při zpěvu určitých písní, kde se toto zvolání objevuje v úvodní sloce písně. V českém kancionálu se jedná o píseň s číslem 514, *Hospodine, všech věcí Pane*.

Gloria

O nedělích mimo dobu adventní a postní, o slavnostech a svátcích následuje zpěv *Gloria*. Mělo by se vždy zpívat.

Gloria je starodávný hymnus, kterým církev shromážděna v Duchu svatém oslavuje a prosí o milosrdenství Boha Otce a Beránka. Patří mezi hymny, které vznikaly a zpívaly se od nejstarších dob církve.

Zpěv začíná kněz nebo podle vhodnosti zpěvák či schola. Zpěv pak pokračuje společně, nebo se střídá schola a lid. Pokud se hymnus *Gloria* nezpívá, recituje se společně, nebo se střídají dva chóry.²³

První část obsahuje chvalozpěv andělů z Lukášova evangelia.²⁴ „*Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle.*“

Následuje vzdávání holdu Otci a Synu v pěti aklamacích: „*Chválíme tě. Velebíme tě. Klaníme se ti. Oslavujeme tě. Vzdáváme ti díky pro tvou velikou slávu.*“

Tyto chvály jsou velmi staré. Následují chvály jednotlivých božských osob: „*Pane a Bože, nebeský Králi, Bože, Otče všemohoucí. Pane jednorozený Synu, Ježíši Kriste.*“

Původně byl také oslavován i Duch svatý.

Druhá část hymnu je oslavou Krista. Realita spásy nás odkazuje, že Kristus byl Beránek, který snímá hříchy světa.²⁵

„*Pane a Bože, Beránku Boží, Synu Otce. Ty, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi; ty, který snímáš hříchy světa, přijmi naše prosby. Ty, který sedíš po pravici Otce, smiluj se nad námi.*“

Je zde také jasně vidět střet s císařským kultem římským. Jedná se zejména o slova „*Neboť ty jediný jsi Svatý, ty jediný jsi Pán, ty jediný jsi Svrchovaný.*“

Celý hymnus je zakončen trinitární doxologií: „*Ježíši Kriste, se svatým Duchem, ve slávě Boha Otce. Amen.*“

Při zpěvu nebo recitaci hymnu *Gloria* kněz i lid stojí.

Kolekta – vstupní modlitba

První z prezidenciálních modliteb. Tento typ modliteb náleží biskupovi nebo knězi, který bohoslužbě předsedá.

V římské liturgii se původně nazývala jednoduše *oratio* – modlitba. V latině má tento pojem širší význam než jen uvedený. Jedná se o řeč, veřejný projev, zejména takový, který pronáší advokát před tváří soudce na obhajobu svého klienta.

S pojmem kolekta se setkáváme v galikánské liturgii, která byla starověkou podobou latinské bohoslužby, a také v liturgických knihách, ve kterých se mísí římská a galikánská

²³ IGMR č. 53, ed. 2008

²⁴ Lk 2, 14

²⁵ Jan 1,29; Jan 1,36

liturgie. Pojem *kolekta* vychází z latinského slova *colligit*, což znamená shrnovat, shromážďovat úmysly věřících. V českém překladu misálu se užívá výrazu Vstupní modlitba.

Kolekta spolu s pozdravem patří mezi nejstarší prvky úvodních obřadů. Důvod zavedení této orace je spekulativní. Tichý uvádí důvody např. zahájení mše, uvedení biblických čtení, zakončení litaní nebo naprosto nezávislý původ.²⁶

Americký liturgika Robert Taft nabízí řešení, které je nepravděpodobnější. Jedná se o část liturgie, kde je dominantní pohyb. Jedná se o průvod na začátku, s obětními dary a k přijímání, které jsou doprovázeny zpěvem a zakončeny modlitbou, která jim dává bohoslužebný smysl.²⁷

Je velmi pravděpodobné, že orace byly původně improvizované, teprve později byly orace zapisovány. Na některých oracích je vidět otisk autora, některého z římských biskupů. U některých modliteb je možno najít nepřímo autora.

Římským oracím je vlastní slavnostní styl, básnický rytmus a používání právnických pojmů.

Počet vstupních modliteb se během středověku měnil. Někdy se kněz modlil až sedm vstupních modliteb. Důvodem byla potřeba slavit více oficií najednou. Podle instrukce z roku 1967 měla být ve mši jen jedna vstupní modlitba s výjimkou několika mimořádných případů. Po Druhém vatikánském koncilu je bez výjimky nařízeno užívat ve mši pouze jednu vstupní modlitbu.²⁸

Vstupní modlitba se skládá, jako eulogická modlitba, ze dvou hlavních částí. Jedná se o část anamnetickou a epikletickou. Anamnetická část obsahuje připomínku Božích činů v dějinách spásy. Tato připomínka je důvodem chvály a díky za věrnost a lásku Boha k člověku.

Na anamnetickou část modlitby navazuje epikletická část, která z ní vychází. V nejširším smyslu znamená prosbu, v užším ji chápeme jako prosbu k Otci o dar Ducha svatého. Význam pochází z řeckého *epi-kalein*, což znamená volat, přivolávat. Epikléze může převést děj z minulosti do přítomnosti, obsahuje prosbu o Boží dary. Je v ní jasně vyslovena zmínka o Duchu svatém.

První částí vstupní modlitby je anakletická část, která spolu s doxologií rámuje obě hlavní části vstupní modlitby. Anakléze stojí na počátku modlitby. Je oslovením adresáta

²⁶ Tichý, 2016, str. 7

²⁷ Tichý, 2016, str. 7-8

²⁸ SC čl. 50, 2002, IGMR č.54, ed. 2008

a může být rozšířena o výpověď. Anakléze je také vyjádřením skutečnosti, že shromáždění věřící prožívají personální komunikativní dění.²⁹

Po chvíli ticha kněz pronáší modlitbu s rozpjatýma rukama a končí ji trinitárním zakončením. Jedná se o tři možnosti, kdy se modlitba obrací k Bohu Otci skrze Syna v Duchu svatém.

Pokud se modlitba obrací k otci, je zakončena doxologií: „*Skrze tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s tebou v jednotě Ducha svatého žije a kraluje po všechny věky věků.*“

Pokud se obrací k Bohu Otci, ale ke konci je zmínka o Synu, je zakončení následovné: „*Neboť on s tebou v jednotě Ducha svatého žije a kraluje na věky věků.*“

Pokud se modlitba obrací k Synu, je zakončena následovně: „*Neboť ty žiješ a kraluješ s Bohem Otcem v jednotě Ducha Svatého po všechny věky věků.*“

Lid se k modlitbě připojuje aklamací „*Amen.*“, čímž přijímá modlitbu za svou.³⁰

Pozvání k modlitbě jsou knězem pronesená slova: „*Modleme se*“ Následuje chvíle ticha, kdy se věřící mají společně s knězem chvíli potichu modlit. Lid i kněz by si ve chvíli ticha měli uvědomit, že stojí před Boží tváří. Tato chvíle ticha je naplněná společnou modlitbou. Ticho má velmi důležitou úlohu. Je to chvíle prostoru pro působení Ducha Svatého, aby roznítil srdce přítomných k modlitbě a aby se modlil vzdechy, které nelze vyjádřit, jak popisuje sv. Pavel v listě Římanům³¹.

Následuje chvála. Zde se spojuje díkůvzdání a prosby. Spojení těchto dvou částí nalézáme v židovské modlitbě. Některé orace jsou velmi stručné. Jedná se o prosbu bez jakékoli příkrasy. Chválou začíná velká část vstupních modliteb, rozpomenutím se na to, co Bůh učinil pro svůj lid a jaký je.

Křesťanská liturgická modlitba je rozpomínáním se na Boží milosrdenství a činy, zvláště za dar Božího Syna Ježíše.

Pro modlitbu platí, že máme Boha prosit s děkováním.³² Chvála patří mezi základní postoje křesťana.

Další částí vstupní modlitby je prosba, do které ústí chvála Boha za jeho činy. Podle Tichého prosba odpovídá tomu, za co jsme chválili Boha. Prosba je také jedním ze základních postojů křesťana. Je vyznáním, že člověk si nevystačí sám, že Boha potřebuje.

Spojení chvály a prosby v jedné modlitbě jí dává zvláštní sílu v našem životě.

²⁹Kunetka, 2001, str. 222 - 227

³⁰ IGMR č. 54, ed. 2008

³¹ Řím 8, 26

³² Flp 4,6

Poslední částí vstupní modlitby je doxologie. Vstupní modlitba končí trinitární doxologií. Doxologie je vyznáním Boží slávy.³³ Je to vyznání toho, že o něco neprosíme ve jménu svém, ale ve jménu našeho Pána Ježíše Krista, v jehož jménu nám bylo přislíbeno vyslyšení.³⁴

Aklamace lidu „*Amen.*“ stvrzuje, že lid se připojuje k chvále a prosbám, které slovy pronesl kněz. Je potvrzením, že pronesená slova modlitby byla i modlitbou všech přítomných.

1.2.2 Bohoslužba slova

„Hlavní část bohoslužby slova tvoří čtení z Písma svatého proložená mezizpěvy. Homilie, vyznání víry a přímlyvy neboli modlitba věřících ji rozvíjejí a uzavírají.“³⁵

Již ve 2. století předcházela eucharistii bohoslužba slova. Bohoslužba slova vychází ze synagogální bohoslužby. V popředí liturgie slova je samotné Slovo Boží, ve kterém je přítomen Kristus.³⁶

Vrcholem bohoslužby slova je četba z evangelia. První, případně druhé čtení, připravují lid na čtení evangelia. Všechny neděle a svátky mají tři čtení. Ve všední dny liturgického roku jsou čtení dvě. Jedná se o čtení z biblických neevangelních knih a evangelium.

Před jednotlivá čtení lze zařadit krátký a výstižný úvod. Tento úvod bývá zvláště před prvním čtením.

Biblická neevangelní čtení

„Ve čteních se věřícím připravuje stůl Božího slova a otevírá se jim přístup k pokladům bible.“³⁷

Výběr a uspořádání jednotlivých čtení souvisí s liturgickým rokem. Základním pilířem liturgického roku je neděle, která je dnem Páně, dnem vzkříšení. Nedělní čtení se dělí do tříletého cyklu. Jednotlivé cykly jsou označeny písmeny A, B a C. Tak byl splněn požadavek Druhého vatikánského koncilu zpřístupnit Písmo lidem a otevřít jim poklad bible.³⁸

³³TICHÝ 2016. s. 15 – 22

³⁴ Jan 16, 24

³⁵ IGMR č. 55, ed. 2008

³⁶SC 7

³⁷ IGMR č. 57, ed. 2008

³⁸ SC 51

Výběr čtení určují dva principy. Jedním z nich je tematické zaměření a druhým je princip výběrově souvislého čtení.

O nedělích se čtou úryvky, které jsou důležitější, ve všední dny jsou čteny úryvky, které mají spíše doplňující povahu.

Úkol přednášet čtení není úkolem předsedajícího.

V liturgickém mezidobí je první čtení se Starého zákona a druhé čtení z Apoštola. V době velikonoční je první čtení ze Skutků apoštolů. Uspořádání se řídí zásadou harmonizace podle obsahu nebo zásadou polosouvislého čtení. Výběr čtení o nedělích v liturgickém mezidobí je podle zásady polosouvislého čtení. Během roku se čte průběžně jedna biblická kniha. V době vánoční nebo velikonoční se uplatňuje princip tematického zaměření jednotlivých čtení.

Princip souvislého čtení se uplatňuje pouze ve druhém čtení a v evangeliu. Čtení ze Starého zákona jsou sladěna s příslušným čtením evangelia. Je tak zamezeno přílišné pestrosti jednotlivých témat. Je zde také vyzdvížena jednota obou Zákonů.

Další otázka neevangelních čtení se dotýká délky čtení. Některá pastorační hlediska vedou k výběru delšího či kratšího čtení. Zde je třeba mít ohled na schopnosti posluchačů, zda mají schopnost naslouchat delší nebo kratší četbě a jejich schopnost vyslechnout ucelenější text doprovázený výkladem v homilii.

Během liturgického mezidobí jsou čtení rozdělena na jednotlivé dny každého týdne.

Ve všední dny se čtou pouze dvě čtení. Je zaveden dvouletý cyklus čtení.

Bohoslužba slova navazuje na úvodní obřady. Po vstupní modlitbě se lid posadí, lektor jde k ambonu a čte první čtení.

Lektor na začátku uvede, ze které knihy bude čtení. Na konci perikopy pronáší lektor aklamaci „*Slyšeli jsme slovo Boží.*“, na kterou lid odpovídá „*Bohu díky.*“

Druhé čtení následuje po zpěvu žalmu. Čte je lektor od ambonu. Začátek i zakončení je stejné jako u prvního čtení.

Lid čtení naslouchá vsedě. Tato pozice je symbolem naslouchání a nejsnadněji umožňuje pozorné porozumění. Jednotná pozice při naslouchání lekcí je znamením jednoty a společenství.

Zpěv žalmu

„Responsoriální žalm, nazývaný též *graduale*, protože je nedílnou součástí bohoslužby slova, má velký význam liturgický i pastorační.“³⁹

Responsoriální žalm se zpívá po prvním čtení. Dříve se nazýval *Graduale*. Žalm by měl obsahově souviset s předcházejícím čtením. Žalm by se měl zpívat, protože je svou povahou písni a plnohodnotným Božím slovem, modlitbou i zdrojem rozjímání.

Žalm přenáší žalmista, nebo kantor. Kantor (žalmista) přednáší žalm a lid odpovídá po každém krátkém úseku stejnou odpovědí – refrémem. Je také druhý způsob přednesu žalmu, kdy kantor (žalmista) zpívá žalm sám bez odpovědi lidu, nebo zpívají všichni.

„Zpěv žalmu anebo i jen odpovědi velmi napomáhá k pochopení duchovního smyslu žalmu a poskytuje látku k rozjímání.“⁴⁰

Žalmy se dají zpívat dvěma způsoby. Jedním z nich se nazývá *Responsum a capite*, což znamená, že žalmista nebo kantor předezpívá odpověď lidu a ten ji opakuje po jednom, dvou nebo třech verších celou od začátku. Druhý způsob přednesu žalmu je *Responsum a latere*. Tento způsob spočívá v tom, že žalmista odpověď lidu nepředzpívá, ale začíná zpívat hned verš, na který lid odpovědí navazuje. Lid se ke zpěvu žalmu připojuje v druhé polovině verše.

V *Graduale simplex* najdeme způsob odpovědi u všech zpěvů označených jako *psalmus responsorius* a *psalmus alleluaticus*.⁴¹

Alelujový verš před evangeliem

Zpěv *Aleluja* je samostatný obřad či úkon.⁴²

Zpívá se při přípravě ke čtení evangelia. Při zpěvu alelujového verše všichni přítomní stojí. Nezpívá jej pouze zpěvák, ale má jej zpívat společně všechen lid. Tímto úkonem lid vítá Pána, který bude v evangeliu promlouvat.

Alelujový verš se zpívá během celého liturgického roku, kromě doby postní, kdy je zpíván verš uvedený v lekcionáři, nebo druhý žalm neboli traktus. Verš je vždy převzat z evangelia, které se bude číst.

Zpěv *Aleluja* se vždy vztahuje k evangeliu. Důležitost *Aleluja* před evangeliem byla vyjasňována postupně.

³⁹ OLM č. 19

⁴⁰ OLM č.21

⁴¹ Olejník, s. 75, 2010

⁴² OLM č. 23

Všeobecné pokyny k římskému misálu uvádí také možnosti zpěvu před evangeliem v případě jednoho čtení. Uvádí tři možnosti.

Jedna možnost je zpívat *Aleluja*, může se použít alelujový žalm, nebo žalm anebo *Aleluja* s příslušným veršem. Druhá možnost se vztahuje k době, kdy se *Aleluja* nezpívá. V tomto případě se může použít buď žalm a verš před evangeliem nebo jen žalm. Třetí z možností je, že se *Aleluja* nebo verš před evangeliem nezpívá a v tom případě se může vynechat.⁴³

Zpěv před evangeliem

Pokud se před evangeliem nezpívá alelujový verš, zpívá se jiný vhodný zpěv. Jednou z možností je zpěv sekvence.

Sekvence pochází z latinského sequens, což znamená „to, co následuje“. Ve starověku se alelujový verš začal prodlužovat v dlouhou chválu beze slov. Později se k těmto melismatům doplňovaly texty, aby si lidé melodii zapamatovali. Sekvence byly původně psané ve volném verši. Takto se velmi rozvinuly na sever od Alp. V Itálii nebyly sekvence moc rozšířené, proto se při reformě liturgie po Tridentském koncilu daly do římského misálu pouze čtyři. Jedná se o sekvence *Victimae paschali laudes* pro Velikonoce, *Veni Sancte Spiritus* pro Letnice, *Lauda Sion* pro slavnost Těla a Krve Páně a *Dies irae* pro zádušní bohoslužby. Od 18. století se užívá také sekvence *Stabat Mater*.

Sekvence jsou závazné pouze v den Zmrtvýchvstání Páně a Soslání Ducha svatého.

Vzájemný vztah mezi Alelujovým veršem a sekvencí je takový, že sekvence se zpívá před *Aleluja*. V tomto případě už sekvence neplní svou původní myšlenku, kdy je to zpěv, který následuje po *Aleluja*.

V naší zemi je zvykem před evangeliem zpívat sloku mešní písně. Je to pozůstatek předkoncilní praxe, kdy zpěv zbožné lidové písně byl jedinou možnou formou aktivní účasti věřících při bohoslužbě. Po reformě liturgie byl zpěv před evangeliem považován za součást propria. Lidový zpěv tvoří v dané mši svébytnou a umělecky hodnotnou jednotu.

Kromě verše uvedeného v lekcionáři před evangeliem dávají rubriky možnosti zpívat verš z Římského graduálu, i když tento verš evangeliu neodpovídá. Důvodem je využití bohatství starší hudební tradice.

⁴³ IGMR č. 63 a-b, ed. 2008

Problémem by mohla být absence aleluja ve slokách či celých písní, kdy v nich chybí ten radostný prvek, kterým je oslavné volání, které nás spojuje s voláním andělů v nebi.

Je tedy vhodné, pokud je k tomu možnost, zpívat před evangeliem verš z lekcionáře. „*Neboť aleluja s veršem z lekcionáře je vlastním zpěvem předcházejícím hlásání dobré zvěsti*“⁴⁴

Zpěv před evangeliem k němu neoddělitelně patří a připravuje nás na slyšení radostné zvěsti. Společným zpěvem vyznáváme naši víru v Pána, který je ve slově Písma přítomen a zdravíme a vítáme jej.

Evangelium

„*Předčítání evangelia je vyvrcholením bohoslužby slova.*“⁴⁵

Evangelium značí přítomnost Krista ve Slově. Evangeliáře bývaly velmi honosně zdobený. Evangelium je také vyznamenáno stejnými poctami, jako oltář. Jedná se o políbení, úklona, okouření kadidlem, průvod se svícny.

Během tříletého cyklu nedělních čtení jsou lidu předloženy evangelia synoptiků, Matouš v ročním nedělním cyklu A, Marek v cyklu B a Lukáš v cyklu C.

Janovo evangelium je vyhrazeno pro poslední týdny doby postní a pro dobu velikonoční.

Evangelium pro všední dny je rozděleno podle týdnů. V prvním až devátém týdnu se čte evangelium z Marka, v desátém až jednadvacátém týdnu se čte evangelium z Matouše a poslední týdny z Lukáše, z důvodu, že Lukášovo evangelium obsahuje Ježíšovu souvislou eschatologickou řeč. Cyklus evangelií všedních dní je roční. Evangelia se opakují každoročně.

Evangelium má zvláštní postavení v bohoslužbě slova. Je to vyjádřeno několika prvky. Je to nutnost, aby jej četl kněz nebo jáhen, kdo čte evangelium, modlí se osobní přípravnou modlitbu (viz níže), jáhen nebo kněz označuje evangeliář i sebe znamením kříže, evangeliář se okurkuje, věřící recitují nebo zpívají před a po čtení evangelia holdovací formule (viz níže). To by ale nemělo vést k podceňování ostatních čtení. Ve všech čteních k lidu promlouvá sám Bůh.

Evangelium čte kněz nebo jáhen. Věřící při čtení lekce z evangelia stojí. Vzprámený postoj značí větší připravenost k naslouchání a jednání podle evangelia. Pokud se užívá

⁴⁴ Tichý, 2013, str. 40

⁴⁵ IGMR č. 60, ed. 2008

kadidla, vloží ho kněz do kadidelnice a beze slov je požehná. Čte-li evangelium jáhen, skloní se před knězem, prosí o požehnání a přijímá ho.

Užívá-li se kadidla, je nasypáno do kadidelnice a požehnáno křížem beze slov před udělením požehnání jáhnovi. Dříve bylo žehnání kadidla doprovázeno modlitbou. Po Druhém vatikánském koncilu bylo žehnání kadidla zjednodušeno na znamení kříže.

Biskup vkládá kadidlo vsedě. U kněze není postoj specifikován. Může být tedy pochopen dvojím způsobem. Jeden z nich je, že kněz při vkládání kadidla sedí. Mše je chápána jako slavení, které má vzorovou hodnotu. Druhý je postoj ve stoje, kdy příprava kadidla probíhá za zpěvu Aleluja, kdy stojí všichni přítomní, kromě biskupa.⁴⁶

Jáhen prosí o požehnání hluboce skloněn před knězem se slovy: „*Prosím o požehnání.*“

Kněz mu žehná slovy: „*Ať ti Bůh očistí srdce i ústa, abys dobře zvěstoval jeho svaté evangelium, a ať ti k tomu dá + své požehnání.*“

Jáhen se značí znamením kříže a odpovídá: „*Amen.*“

Po přijetí požehnání jde jáhen k ambonu. Mohou ho doprovázet příslušující s kadidlem a svícemi. Pokud byl při vstupním průvodu přinesen evangeliář, bere jej jáhen nebo kněz z oltáře a pozvednutý jej nese k ambonu v doprovodu svící a kadidla.

Pokud není přítomen jáhen a evangelium čte kněz sám, skloní se před oltářem a potichu se modlí: „*Očisť mi srdce i ústa, Bože, abych dobře zvěstoval tvé svaté evangelium.*“

Před čtením z evangelia je aklamace jáhna, či kněze: „*Pán s vámi.*“

Lid odpovídá jako na začátku mše samé po úvodním pozdravu: „*I s tebou.*“

Následně jáhen nebo kněz značí knihu křížem a říká:

„*Slova svatého evangelia podle N.*“

Následuje odpověď lidu: „*Sláva tobě, pane.*“ doprovázené znamením kříže na čele, ústech a prsou. Pokud se užívá kadidla, jáhen nebo kněz knihu okouří. Následuje čtení nebo zpěv lekce evangelia.

Po přečtení či zpěvu evangelia jáhen nebo kněz zvolá: „*Slyšeli jsme slovo Boží.*“

Lid odpovídá: „*Chvála tobě, Kriste.*“ Jáhen nebo kněz knihu políbí a potichu říká: „*Radostná Boží zvěst ať nás osvobodí od hříchů.*“ Následuje homilie.

⁴⁶ IGMR č. 212 a 131, ed. 2008

Homilie

„Homilie je součástí bohoslužby slova; navazuje na posvátný text a během liturgického roku z něho vysvětluje pravdy víry a pravidla křesťanského života.“⁴⁷

Slovo *homilie* pochází původně z řeckého slova a znamená výklad svatého textu při bohoslužbě. Homilie patří k nejdůležitějším a nejučinnějším pastoračním snahám. Na kazatele klade určité nároky. *„Nejdůležitějším předpokladem ovšem je, aby kazatel sám byl proniknut živou vírou v přítomné a ničím nenahraditelné tajemství spásy.“⁴⁸*

Homilie je výklad svatých textů. Patří k nejstarším složkám bohoslužby slova. Druhý vatikánský koncil zdůrazňuje nutnost homilie o nedělích a svátcích. Tuto skutečnost zdůrazňuje dekret Druhého vatikánského koncilu *Sacrosanctum concilium*.⁴⁹ Homilie ve všední dny liturgického mezidobí je fakultativní. Doporučuje se ve mších pro děti a pro jednotlivé skupiny věřících.

Dříve byla vyhrazena pouze biskupovi.

Homilie má vést věřící lid k aktivnímu slavení eucharistie a posiluje jejich křesťanský život. Aby se lid v životě držel toho, co s vírou přijal. Je svázána s liturgickou slavností.

Nemusí se ovšem zaměřovat pouze na výklad jednotlivých čtení, ale také na jiné části mše svaté. Může se jednat o části mešního propria či ordinária.

Homilie by neměla být ani moc dlouhá ani moc krátká. Obvykle ji pronáší hlavní celebrant, ale podle vhodnosti ji může svěřit ji koncelebrujícímu knězi nebo jáhnovi.

Po homilii je vhodné zachovat chvíli ticha, kdy ticho vede věřící k rozjímání hlásaného slova v jednotlivých čteních a v homilii. Ve chvílích ticha ve shromáždění věřících působí Duch svatý.

Krédo – zpívané a recitované, nicejsko-konstantinopolské a apoštolské vyznání víry

Vyznání víry má vést shromážděný lid, aby s Božím slovem vyslechnutým ve čteních a homilii projevil souhlas, odpověděl na ně a pamatoval si pravdy překládané církvi k věření, dříve než začne slavit eucharistickou obětí.“⁵⁰

⁴⁷ OLM, č. 24

⁴⁸ Adolf Adam, In Richter, s. 84, 1996

⁴⁹ SC 52

⁵⁰ OLM č. 29

Krédo není jen souhlasem se slyšeným slovem, ale také chvalozpěvem na trojjediného Boha. Je také připomínkou křtu a výzvou k obnově. Víra je osobním přilnutím k Bohu a svobodným souhlasem s celou pravdou, kterou Bůh zjevil.⁵¹

Krédo se říká každou neděli a o slavnostech. Je původně prvkem v křestní liturgii. Kandidáti křtu museli vyznat víru.

Nicejsko-konstantinopolské vyznání vstoupilo do římské mše na přelomu tisíciletí. Původně bylo toto Krédo křestním vyznáním víry na Východě. Na Západě při křtu bylo recitováno apoštolské vyznání víry. Toto vyznání víry je plodem prvních dvou ekumenických koncilů. První byl v Niceji roku 325 a druhý v Konstantinopoli v roce 381.

Krédo má hluboce trinitární zaměření, které se postupně během dějin rozšiřovalo a upřesňovalo díky různým herezím.

Vyznání víry je koncipováno v první osobě čísla jednotného, což znamená, že nebylo původně určeno pro společné recitace při liturgii. Lze je rozdělit na dvanáct částí.

První část Kréda se obrací na vyznání v Boha, Otce všemohoucího.

„Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všeho viditelného i neviditelného.“

Je to nejzákladnější vyznání. Z tohoto prvního článku víry vychází všechny ostatní články víry. Tvrzení, že Bůh je jediný, má svůj kořen ve zjevení Staré smlouvy. Toto stvrzuje i Ježíš, ale zároveň dává najevo, že on sám je „Pán“. Toto vyznání „Ježíš je Pán.“ je vlastní křesťanské víře. Víra v Ducha svatého také nevnáší do Boha žádné rozdělení.

„Véra v Boha nás vede k tomu, abychom se k němu obraceli jako ke svému prvopočátku a ke svému poslednímu cíli a ničemu nedávali před ním přednost a ničím jej nenahrazovali.“⁵²

Bůh je všemohoucí. Vyznání víry uvádí ze všech Božích vlastností jen tuto. Vyznání všemohoucnosti má pro nás velký význam. Stvořil svět, stále ho řídí a všechno může.

Bůh Otec je nazýván Stvořitelem nebe i země. Stvoření je základem všech Božích plánů. Dílo stvoření je dílem celé Trojice, která dala počátek všeho, co existuje. Stvořitelská činnost Syna a Ducha je ve Starém zákoně naznačená a v Novém zákoně zjevená.

Druhá část vyznává víru v Ježíše Krista jako jednorozeného Syna Božího. Víra v toho, koho Bůh poslal k naší spáse.

⁵¹ KKC 150

⁵² KKC 229

„Věřím v jednoho Pána, Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího, který se zrodil z Otce přede všemi věky: Bůh z Boha, Světlo ze Světla, pravý Bůh z pravého Boha, zrozený, nestvořený, jedné podstaty s Otcem: skrze něho všechno je stvořeno.“

V této druhé části je velmi detailně popsána víra v Krista. Vyznání Ježíš je Pán znamená božskou svrchovanost. Znamená to věřit v jeho božství. V pojmu „Syn Boží“ se vyjadřuje jedinečný vztah Ježíše Krista k Bohu, jeho otci.

Ježíš se stal člověkem, je pravý člověk i pravý Bůh. Je prostředníkem mezi Bohem a lidmi. Obě přirozenosti jsou spojeny v osobě Božího Syna.

Třetí část vyznává, že Ježíš Kristus se narodil z Panny Marie. Při této pasáži se kněz, přísluhující i shromážděný lid sklání. Při slavnosti Narození Páně a Zvěstování Páně se pokleká.

On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil z nebe. Skrze Ducha svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člověkem.

Maria je Matka Boží. Stala se matkou vtěleného Slova, Božího Syna. Panenství Marie je znamením její víry. *„Zůstala pannou, když počala svého Syna, pannou, když ho porodila, když ho nosila v lůně, když ho živila mateřským mlékem, pannou navždy.“⁵³*

V dalších bezprostředně navazujících částech jsou uvedena další Tajemství Kristova života. Nejedná se o skrytá tajemství jeho života. Mluví jen o Tajemství vtělení a Velikonoc. Tyto články osvětlují celý Kristův život.

Byl za nás ukřižován, za dnů Pontia Piláta byl umučen a pohřben.

Třetího dne vstal z mrtvých podle Písma.

Vstoupil do nebe, sedí po pravici Otce.

A znovu přijde, ve slávě, soudit živé i mrtvé a jeho království bude bez konce.

Zde je vidět eschatologický rozměr Kréda. Krédo se nevztahuje pouze k víře a životu zde na zemi, ale také k budoucímu životu ve slávě s Kristem.

V následující části je vyznání víry v Ducha svatého, který vychází z Otce i Syna. Termín „*filioque*“ byl do Kréda včleněn již v 5. století. Vyjadřuje rovnost Syna s Otcem a odlišuje Ducha svatého od Syna. Římská církev začala toto znění Kréda s *filioque* používat až v 11. století.

„Nelze věřit v Krista, jestliže člověk nemá podíl na jeho Duchu.“⁵⁴ Apoštol Pavel píše ve svém prvním listu do Korintu, že jenom pod vlivem Ducha svatého může někdo říci: *„Ježíš je Pán“*.⁵⁵

⁵³Lk 1,38

⁵⁴KKC 152

Věřím v Ducha svatého, pána a dárce života, který z Otce i Syna vychází, s Otcem i Synem je zároveň uctíván a oslavován a mluvil ústy proroků.

Další část je zaměřena na církev. Církev má čtyři neoddělitelné znaky. Je jedna, je svatá, je všeobecná (katolická) a apoštolská.

Věřím v jednu, svatou, všeobecnou, apoštolskou církev.

Církev je jedna. Vzorem a zdrojem jednoty je jednota v Trojici.

Církev je svatá, protože Kristus je zároveň s Otcem a Duchem oslavován jako jediný svatý. Kristus ji svým utrpením posvětil.

Církev je katolická, což znamená všeobecná. Je v ní plnost Kristova Těla spojeného s jeho Hlavou.⁵⁶ Církev dostala poslání od Krista pro všechny lidi.

Církev je apoštolská, protože je založena na apoštolech v trojím smyslu. Byla zbudována na základě apoštolů. S pomocí Ducha svatého předává a střeží poklad a učení, které slyšela od apoštolů. Do návratu Krista je posvěcována, poučována a vedena nástupci apoštolů.⁵⁷

Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů.

Křest je první svátostí pro odpuštění. Křest nás spojuje s Kristem. Sám Kristus vázal odpuštění hříchů na víru a křest. „*Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu. Kdo uvěří a dá se pokřtít, bude spasen.*“⁵⁸

*Očekávám vzkříšení mrtvých
a život budoucího věku. Amen.*

Krédo zpívá kněz nebo zpěvák společně s lidem nebo střídavě se scholou. Pokud se nezpívá, recitují je všichni společně nebo střídavě na dva chóry.⁵⁹

Apoštolského vyznání víry je možno použít v době postní a velikonoční.

Při vyznání víry Kněz, přísluhující i shromážděný lid stojí.

Přímluvy

Jsou odpovědí na Boží slovo, které shromážděný lid s vírou přijal. Shromážděný lid tímto vykonává úkol svého křestního kněžství a prosí Boha za spásu všech lidí. V přímluvách

⁵⁵1 Kor 12, 3

⁵⁶KKC 830

⁵⁷KKC 857

⁵⁸Mk 16, 16 - 15

⁵⁹IGMR č.68, ed. 2008

se rozšiřuje obzor věřících. Nezahrnují pouze osobní prosby jednotlivých prosebníků, ale celosvětové problémy církve a lidstva.

Přímluvy uzavírají bohoslužbu slova. Jsou povinné každou neděli a o slavnostech. Doporučuje se je konat při každé mši svaté slavené za účasti lidu.

Konstituce Druhého vatikánského koncilu O posvátné liturgii požaduje, aby se přímluvy obnovily po evangeliu a homilii.⁶⁰

V přímluvách se pod vedením předsedajícího shromážděný lid modlí na určité úmysly. Pořadí je obvykle toto:⁶¹

- a) za potřeby církve
- b) za státní představitele a spásu celého světa
- c) za ty, které tíží jakékoli nesnáze
- d) za místní společenství

Při zvláštní příležitosti se pořadí úmyslů může upravit. Roli zde hraje především přihlídnutí k dané zvláštní události.

Kněz řídí tuto modlitbu lidu od sedadla. Na začátku kněz vybídne věřící k modlitbě a tuto modlitbu zakončí závěrečnou modlitbou. Jednotlivé prosby by měl přednášet nebo zpívat jáhen, kantor nebo věřící laik.

Jednotlivé úmysly by měly být sestavené moudře, střízlivě a stručně. Mají vyjadřovat modlitbu celého společenství.

Jednotlivé přímluvy jsou předčítány z ambonu nebo jiného vhodného místa. Svou prosbu lid vyjadřuje společným zvoláním nebo tichou modlitbou.

Kněz, přísluhující i lid při modlitbě stojí.

1.2.3 Bohoslužba oběti

„Při poslední večeři ustanovil Kristus velikonoční oběť i hostinu. Jí se oběť kříže stává v církvi trvale přítomnou, když kněz činí totéž, co konal sám Pán a co přikázal učedníkům, aby konali na jeho památku.“⁶²

Pro tuto další část mše svaté je důležité mít řádně připravený oltář. Touto přípravou se zdůrazňuje počátek druhé hlavní části mše svaté.

⁶⁰ SC 52

⁶¹ IGMR č. 70, ed. 2008

⁶² IGMR č. 72, ed. 2008

Doprostřed oltáře přísluhující připraví korporál⁶³, na něj postaví kalich a vedle něj položí purifikatorium⁶⁴. Na oltář se také položí misál. Oltář je nyní centrem celého slavení eucharistie.

Během této přípravy oltáře je vhodné, aby zástupci shromážděných věřících přinášeli chléb a víno k slavení. Mohou se také přinášet dary pro kostel, církve, pro ty, kdo potřebují pomoc.

Příprava darů může být doprovázena zpěvem, i když neprobíhá průvod. Lid při přípravě darů i průvodu s dary sedí.

Obětní průvod

Průvod, ve kterém se přinášejí dary, je doprovázen zpěvem k přípravě darů. Zpěv by měl znít, dokud nejsou dary položeny na oltář. Pro zpěv platí stejné normy, jako pro vstupní zpěv.

Je vhodné, aby dary ke slavení eucharistie přinášeli věřící.

Kněz nebo jáhen přijímají dary chleba a vína na vhodném místě a odnáší je na oltář. Pokud se při průvodu přináší i jiné dary, odkládají se na vhodné místo mimo oltář.

Původně bylo přinášení darů jen prosté položení darů k posvěcení na oltář. Později k darům chleba a vína věřící přidávali i dary pro klérus, chudé a pro potřeby kostela. Tyto dary byly postupně nahrazeny penězi, či cennými předměty, a mohou být v novozákonní bohoslužbě označeny jako oběť pouze v přeneseném smyslu. Nová smlouva nezná mimo oběť Kristovu žádnou jinou viditelnou oběť v kultovním smyslu.

Příprava darů

Dary chleba a vína lze chápat jako symbol sebeobětování věřících. Dary jsou výsledkem lidské práce a námahy. Boží lid se musí v důvěře a poslušnosti svěřovat Otci a tím se spojovat s Kristovou vydaností a s jeho obětí.

Na oltář se připraví lněný čtvercový šátek, korporál, na něj se postaví kalich. Vedle korporálu se položí utěrka na kalich, purifikatorium. Přináší se také misál. Tato činnost má vyzvednout počátek druhé části mše svaté.

⁶³ Korporál – čtvercový lněný šátek

⁶⁴ Purifikatorium – textilie používaná při purifikaci (Šimandl, 2004)

Pro dary chleba a vína platí ustanovení. Chléb musí být pouze pšeničný, čerstvý a podle církevní tradice nekvašený. Do chleba by neměla být přimíchána jiná surovina v takovém množství, že by bylo zpochybněno, že jde o pšeničný chléb.

Víno ke slavení eucharistické oběti musí být přírodní z vinné révy, čisté, nepozměněné, nesmíchané s jinými přísadami.⁶⁵

S největší péčí má být dbáno na to, aby víno bylo uchováno v dokonalém stavu, aby nezoctovatělo. Pro víno ke slavení eucharistie jsou jisté předpisy. Není přípustná žádná záminka pro použití jiných nápojů.⁶⁶

Zvyk pečení nekvašeného chleba se vytvořil na Západě v 9. – 11. století. Chléb má být takový, aby kněz mohl při mši chléb lámat na více částí a některým věřícím podávat.

Chléb a víno patřily k hlavním pokrmům v Ježíšově domě. Jídlo a pití v sobě skrývají hluboký význam. Umožňují život.

Kněz po příchodu k oltáři drží lehce zdviženou patěnu s chlebem a modlí se:

„Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa. Z tvé štědrosti jsme přijali chléb, který ti přinášíme. Je to plod země a plod lidské práce, a stane se nám chlebem věčného života.“
Následně položí patěnu s chlebem na korporál. Tato modlitba může být řečena i nahlas, zvláště v případě, kdy se během přípravy darů nezpívá. Lid na tuto modlitbu odpovídá slovy: *„Požehnaný jsi, Bože, navěky.“*

Příprava darů pokračuje naléváním vína. Poté dochází k mísení vína s vodou. Během tohoto úkonu se kněz nebo jáhen, modlí: *„Jako se tato voda spojuje s vínem, tak ať jsme spojeni s božstvím věčného Slova, spojeného s naším lidstvím.“*

Následně kněz drží kalich trochu pozdvižený nad korporálem a potichu nebo nahlas se modlí: *„Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa. Z tvé štědrosti jsme přijali víno, které ti přinášíme. Je to plod révy a plod lidské práce, a stane se nám nápojem duchovním.“*

Při hlasité modlitbě lid odpovídá: *„Požehnaný jsi, Bože, navěky.“*

Kněz postaví kalich na korporál, skloní se a potichu se modlí: *„S duší pokornou a se srdcem zkroušeným prosíme, Bože, abys nás přijal: ať se dnes před tebou staneme obětí, která se ti zalíbí.“*

Pokud se užívá kadidla, kněz okouří kadidlem dary a oltář. Následně jáhen nebo turiferář⁶⁷ okouří kněze a lid.

⁶⁵ CIC, kánon 924

⁶⁶ Instrukce Redemptionis Sacramentum, č. 50

⁶⁷ Turiferář – ministrant nesoucí kadidelnici (Šimandl, 2004)

Umývání rukou

Kněz si následně umývá po straně oltáře ruce a modlí se: „*Smyj ze mě, Bože, mou nepravost a očist' mě od hříchu.*“

Tímto kněz vyjadřuje touhu po vnitřní očistě. Obřad je znám ze 4. století.

Příprava darů je zakončena výzvou k lidu, kdy stojí uprostřed oltáře tváří k lidu a říká s rozpjatýma rukama: „*Modleme se, aby Bůh přijal oběť své církve.*“ nebo: „*Modlete se, bratři a sestry, aby se má i vaše oběť zalíbila Bohu, Otci všemohoucímu.*“

Lid odpovídá: „*Ať ji přijme ke své slávě a k spáse světa.*“

Modlitba nad dary

Modlitba nad dary je druhá z prezidenciálních modliteb. Modlitbu pronáší kněz. Modlitba nad dary uzavírá přípravu darů. Tuto modlitbu předchází výzva, která je popsána výše. Shrnuje svým způsobem obsah a smysl přípravy darů a slavení eucharistie.

Ve mši se říká jedna modlitba nad dary. Je uzavřena krátkou doxologií. Jednou z nich je: „*Skrze Krista, našeho Pána.*“

Je-li na konci modlitby zmínka o Synu, končí slovy: „*Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků.*“

Lid se k prosbě uvedené v modlitbě nad dary přidává společnou aklamací „*Amen.*“ Tímto slovem přijímá modlitbu za svou.

Tato modlitba připravuje na eucharistickou modlitbu. Během modlitby lid i přísluhující stojí.

Eucharistická modlitba - preface, Sanctus

Eucharistická modlitba je vrcholem a středem celého slavení. Hlavními prvky jsou díkuvzdání, zvláště preface, aklamace, epikléze, zpráva o ustanovení a proměňování, anamnéze, podání oběti, prosby a závěrečnou doxologii.⁶⁸

Prefaci nelze chápat jako předmluvu. Předpona *prae*, což znamená před, není ve významu časovém, nýbrž ve smyslu prostorovém, před Boží tváří.

⁶⁸ IGMR č. 79, ed. 2008

Prefací bylo na sklonku křesťanského starověku mnoho. Ke konci 6. století byly prefáce redukovány na čtrnáct. Většinou prefáce zmiňují jeden určitý aspekt Kristova vykupitelského díla. Mezi dnešními prefacemi však můžeme nalézt chválu a díky za celé spasitelské dílo, nebo také za celé dějiny spásy od stvoření po Kristův druhý příchod.

Preface se skládá ze tří částí. Jedná se o úvod, děkonné vyličení spasitelného činu a přechod k chvalozpěvu věřících, ke zpěvu Sanctus.

Preface je úvodní část eucharistické modlitby. Je to díkuvzdání, kdy kněz jménem celého společenství oslavuje Boha Otce a vzdává mu díky za dílo spásy, nebo jen určitou část dle charakteru dne, svátku či doby.

Preface začíná třídílným dialogem. Dialog je setkání s nejstarší židovskou i křesťanskou tradicí. Dialog začíná kněz.

Kněz rozezne ruce a říká: „*Pán s vámi.*“

Lid odpovídá: „*I s tebou.*“

Kněz pokračuje v dialogu a pozdvihne ruce: „*Vzhůru srdce.*“

Lid odpovídá: „*Máme je u Pána.*“

Kněz v dialogu pokračuje stále s rozepjatýma rukama: „*Vzdávejme díky Bohu, našemu Otci.*“

Lid pokračuje: „*Je to důstojné a spravedlivé.*“

V prefaci dál pokračuje kněz. Preface je jedním z druhů eulogických modliteb.

Aklamace *Svatý* je připojením celého shromáždění věřících k eucharistické modlitbě. Měli by jej recitovat nebo zpívat všichni přítomní. Zpěv *Sanctus* je součástí eucharistické modlitby. Za základ zpěvu jsou považována dvě místa v Písmu. První je ve chvalozpěvu andělů u proroka Izaiáš⁶⁹. Druhá část je z holdování lidu při Ježíšově vjezdu do Jeruzaléma⁷⁰.

Sanctus patří k nejstarším složkám liturgie. Jeho první část *Sanctus* byla pravděpodobně převzata z židovské modlitební bohoslužby.

Během preface i zpěvu hymnu *Sanctus* lid i přísluhující stojí.

⁶⁹Iz 6, 2n

⁷⁰Mt 21,9

Eucharistická modlitba

Eucharistická modlitba – anafora⁷¹, je středem a vrcholem eucharistického slavení. Je to modlitba díkyvdání a posvěcení. Preface je součástí eucharistické modlitby a eucharistická modlitba na ni bezprostředně navazuje.

Eucharistická modlitba je modlitbou díkyvdání a posvěcení. Je vždy modlitbou k Otci Ježíše Krista. Eucharistická modlitba je ze své funkce oficiální modlitbou kněze ve shromáždění. Shromáždění modlitbě přitakává a odpovídá. Lid může jednotlivé prvky modlitby rozvíjet.

Recitace eucharistické modlitby náleží knězi z moci jeho svěcení. Musí být recitována celá knězem. Během recitace je nevhodné modlit nebo zpívat něco jiného. Kněz se anaforu nemodlí sám za sebe, ale za celou církev a jejím jménem.

Lid se účastní eucharistické modlitby aktivně, kdy se s vírou a v tichosti připojuje ke knězi. Během eucharistické modlitby se lid připojuje k modlitbě aklamací v dialogu před prefací, aklamací *Sanktus*, aklamací po proměňování a závěrečným amen po závěrečné doxologii. Postoj lidu při eucharistické modlitbě záleží na tradici jednotlivé farnosti.

Eucharistickou modlitbu bychom mohli rozdělit na několik částí.

Na zpěv *Sanktus* navazuje část postsanktus, která je organickým přechodem k anafoře. Starý římský misál vyvolával dojem zřetelné hranice. Vyplývalo to i z grafické úpravy textu.

Na tento přechod navazuje epikléze. V eucharistické modlitbě druhé a třetí navazuje přímo. Ve čtvrté eucharistické modlitbě předchází epiklézi děkovná připomínka spásnědějinných událostí. Epikléze je svolávání Ducha svatého na dary a prosba, aby se staly Tělem a Krví Krista.

Epikléze je také v Římském kánonu jasně rozeznatelná, i když v ní není zmiňován Duch svatý. Epikléze je bezprostředně před slovy ustanovení. Slova proměňovací epikléze podtrhují žehnací obřady, ty jsou dva. Jedná se o vztažené ruce a znamení kříže nad dary.

Následuje zpráva o ustanovení a proměňování. Slova ustanovení jsou ve všech eucharistických modlitbách totožné.

„Slovy a činy Kristovými se koná oběť, kterou Kristus ustanovil při poslední večeři, když obětoval své tělo a krev pod způsoby chleba a vína, dal je apoštolům k jídlu a pití a dal jim příkaz, aby toto tajemství nepřetržitě slavili.“⁷²

⁷¹ z řec. *anaferein* = vzdávat díky

⁷² IGMR č. 79 d, ed. 2008

Kněz po epiklézi sepne ruce. Slova ustanovení je třeba pronášet jasně a srozumitelně. Kněz vezme do ruky chléb. Drží ho pozdvihnutý nad oltářem, trochu se skloní a po úvodu ke slovům proměňování říká:

„Vezměte a jezte z toho všichni:

Toto je moje tělo,

které se za vás vydává.“

Následně ukáže tělo Páně lidu. Přísluhující může zvonit na znamení, že se na oltáři zpřítomňuje oběť Ježíše Krista nekrvavým způsobem. Užívá-li se kadidla, jáhen nebo turiferář okuřují při ostenzi⁷³. Poté kněz Tělo Páně položí na patěnu a poklekne.

Potom vezme kalich, drží jej trochu pozdvihnutý nad korporálem na oltáři, trochu se skloní a říká po úvodních slovech:

„Vezměte a pijte z něho všichni:

Toto je kalich mé krve,

*která se prolévá za vás a za všechny
na odpuštění hříchů.*

Toto je smlouva nová a věčná.

To konejte na mou památku.“

Ukáže lidu kalich s krví Krista. Ministrant opět zvoní. Užívá-li se kadidla, jáhen nebo turiferář okuřuje při ostenzi. Potom kalich položí na korporál a pokleknutím ho pozdraví.

Při konsekraci nastává přeměna podstaty chleba v podstatu těla Krista a celé podstaty vína v podstatu krve Krista. Způsoby chleba a vína však zůstávají. Tato přeměna podstaty se nazývá transsubstanciace.⁷⁴

Slova ustanovení římského kánonu nejsou v doslovném znění shodná ani s jednou ze čtyř biblických zpráv. Je předpoklad, že tato slova jsou dědictvím liturgické tradice, která vznikala ještě před sepsáním novozákonních spisů.

Dříve se eucharistickou modlitbu modlil pouze kněz. Dnes po slovech ustanovení následuje aklamace lidu. Lid je vyzván knězem slovy: *„Tajemství víry.“* na které lid odpovídá jedním ze tří možných odpovědí.

„Tvou smrt zvěstujeme, tvé vzkříšení vyznáváme, na tvůj příchod čekáme, Pane Ježíši Kriste.“

„Kdykoli jíme tento chléb a kdykoli pijeme tento kalich, zvěstujeme tvou smrt a čekáme na tvůj příchod, Pane Ježíši Kriste.“

⁷³OstENZE – ukazování, předvádění, demonstrování, prezentování, dávání něčeho najevo.

⁷⁴Schillebeeckx, str. 31

„Zachraň nás svým křížem, vysvobod' nás svým vzkříšením, Ježíši Kriste, Spasiteli světa.“

Tuto aklamaci včetně výzvy lze zpívat. V rámci nových nápěvů v římském misálu je učiněn rozdíl mezi jednotlivými aklamacemi lidu. Každý způsob aklamace má vlastní nápěv výzvy. Podle nápěvu výzvy lid pokračuje v určité aklamaci. V chorálních nápěvech je výzva k dispozici ve dvou nápěvech. V chorálním nápěvu se jednotlivá zvolání lidu nerozlišují.

Eucharistická modlitba pokračuje anamnetickou částí, ve které se vzpomíná na celé Kristovo dílo spásy. V první eucharistické modlitbě se zmiňuje smrt, vzkříšení a nanebevstoupení. Ve druhé smrt a vzkříšení, ve třetí smrt, vzkříšení, nanebevstoupení a paruzie a ve čtvrté se zmiňuje i sestup mezi mrtvé.

S anamnézí je spojena obětní modlitba, která se vztahuje na jedinečnou, jednou pro vždy přinesenou oběť Krista, která je svátostně přítomna v eucharistii. Církev se vnitřně spojuje k sebeobětované vůli Krista. Spojuje svou oddanost k Bohu s Kristovou obětí. Církev se snaží dosáhnout toho, aby věřící uměli obětovat nejen neposkvrněnou oběť, ale i sami sebe. Je zde snaha, aby církev byla vedena Kristem ke sjednocení s Bohem a mezi lidmi navzájem, aby *„Bůh byl všechno ve všem.“*⁷⁵

Cesta ke sjednocení vede přes přijetí Kristova těla a krve. Následuje epikléze k přijímání, v níž je vyjádřena prosba o působení Ducha svatého, aby bylo dosaženo jednoty a usmíření.

Na tuto epiklézi bezprostředně navazují prosby. Tyto prosby prosí za církve a její služebníky, za shromážděnou obec, ale i za ty, kteří jsou rozptýleni. V prosbách je zmíněn také biskup římský, sídelní biskup diecéze a mohou se zde jmenovat i pomocní nebo světící biskupové.

Při zvláštních příležitostech se zde vkládají zvláštní prosby

V prosbách nejsou opomenuti ani zesnulí. V prvních třech eucharistických modlitbách je možné uvádět zesnulé jmenovitě. Zde se nachází univerzální spasitelský význam kříže.

Součástí všech eucharistických modliteb je připomínka Panny Marie a jejího snoubence svatého Josefa. Mohou zde být jmenováni i další mučedníci a svatí, zejména apoštolové. Ve třetí eucharistické modlitbě je možnost jmenovat i další svaté, zvláště jména dalších světců, patrona kostela či svatých, jejich svátek se daný den slaví. Tato část eucharistické modlitby je velmi rozvinuta v Římském kánonu, kde je před slovy ustanovení i po slovech ustanovení jmenováno celkem čtyřicet svatých.

⁷⁵ IGMR č. 79 f, ed. 2008

V první části Římského kánonu jsou jmenováni nejprve Bohorodička Panna Maria a její snoubenec svatý Josef. Dále jsou zde připomínáni apoštolové Petr, Pavel, Ondřej, Jakub, Jan, Tomáš, Jakub, Filip, Bartoloměj, Matouš, Šimon a Tadeáš. Navazuje připomínka papežů Lína, Kléta, Klementa, Sixta, Kornélia a dalších mučedníků Cypriána, Vavřince, Chryzogona, Jana a Pavla, Kosmy a Damiána. Po slovech ustanovení jsou v Římském kánonu jmenováni další apoštolové a mučedníci: Jan, Štěpán, Matěj, Barnabáš, Ignác, Alexandr, Marcelinus, Petr, Felicita, Perpetua, Agáta, Lucie, Anežka, Cecílie a Anastázie.

Posledním prvkem eucharistické modlitby je závěrečná doxologie, která má jasný trinitární charakter. Kněz při ní pozvedá konsekrované dary a říká nebo zpívá:

*„Skrze něho a s ním a v něm
je tvoje všechna čest a sláva,
Bože Otče všemohoucí,
v jednotě Ducha svatého
po všechny věky věků.“*

Lid odpovídá a stvrzuje chvalozpěv svým: „*Amen.*“

Následně kněz položí kalich a patěnu na korporál a říká výzvu k modlitbě Páně.

Výběr eucharistické modlitby

Výběr eucharistické modlitby je vhodné řídit jistými normami, které jsou uvedeny ve Všeobecných pokynech k římskému misálu.

První eucharistická modlitba je vhodná kdykoli. Zvláště by se měla modlit ve dnech, pro které je určeno vlastní *V tomto společenství...* (jedná se o slavnosti Narození Páně a po celý oktáv, o slavnosti Zjevení Páně, na Zelený čtvrtek při večerní mši, od velikonoční vigilie až do druhé neděle velikonoční, o slavnosti Nanebevstoupení Páně a o slavnosti Seslání Ducha svatého), nebo ve mších, kde je vlastní *Přijmi tedy...* (na Zelený čtvrtek při večerní mši, od velikonoční vigilie do druhé neděle velikonoční). Dále je vhodné jej použít ve dnech, kdy se slaví svátek apoštolů a svatých, kteří jsou v eucharistické modlitbě zmiňováni.

Druhá eucharistická modlitba je vhodná zvláště ve všední dny nebo během zvláštních událostí. Druhá eucharistická modlitba má vlastní prefaci, která ovšem není neměnná. Druhou eucharistickou modlitbu lze použít i s jinými prefacemi z Římského misálu. Ve druhé eucharistické modlitbě je při mších za zemřelé možnost použití zvláštní vsuvky před slovy *Pamatuj také.*

Třetí eucharistická modlitba lze spojit s jakoukoli prefací uvedenou v Římském misálu. Přednostně se má užívat o nedělích a svátcích. Při mších za zemřelé je zde uvedena vsuvka před slovy *Smiluj se nad svými rozptýlenými syny*.

Čtvrtá eucharistická modlitba má vlastní prefaci, kterou nelze zaměnit. Podává nám obsírnější souhrn dějin spásy. Lze ji použít ve mši, která nemá vlastní prefaci. Lze ji použít i o nedělích v liturgickém mezidobí.

Postoj lidu při eucharistické modlitbě záleží na tradici jednotlivé farnosti.

Modlitba Páně

Teologická funkce modlitby *Otče náš* se vykládá jako naplnění a dovršení obětního tajemství. Je svým způsobem také přípravou na přijímání.

V modlitbě Páně shromážděný lid prosí o každodenní chléb, který jim připomíná především chléb eucharistický.

Po závěrečné doxologii a aklamací lidu „*Amen*.“ říká kněz výzvu k modlitbě Páně. V misálu má několik možností, jak do modlitby uvést věřící. Tuto výzvu kněz říká se sepjatýma rukama.

„Podle Spasitelova příkazu a podle jeho božského učení odvažujeme se modlit:“

„Pomodleme se, jak nás Pán Ježíš naučil (naučil nás Pán, Ježíš Kristus):“

„Pán Ježíš řekl: Proste a bude vám dáno. S důvěrou v jeho slovo se pomodleme k nebeskému Otci.“

„Když jsme byli pokřtěni, (nepřijali jsme ducha otroctví, abychom se znovu báli, ale) přijali jsme Ducha synovství, v němž smíme Boha nazývat Otcem. Proto se teď s důvěrou pomodleme, jak nás naučil Pán Ježíš:“

„Ve společenství se všemi, kdo vyznávají Kristovo jméno, pomodleme se modlitbu, kterou nám odkázal Pán Ježíš:“

Následně kněz rozepne ruce a společně s lidem říká nebo zpívá modlitbu Páně.

Původ této modlitby můžeme hledat v Lukášově evangeliu, kdy ho jeden učedník viděl, jak se modlil a požádal ho, aby jej to také naučil.⁷⁶ Text modlitby vychází z evangelia Matoušova z šesté kapitoly.⁷⁷

Modlitba Páně obsahuje sedm proseb k Bohu Otci. První tři se vztahují k Bohu otci. Zaměřují nás k jeho slávě a přivádějí nás k tomu, oč máme prosit. Zejména prosíme

⁷⁶Lk 11,1

⁷⁷Mt 6, 9-13

o posvěcení Božího jména, příchod jeho království a plnění jeho vůle. Další čtyři prosby překládají naši bídu a naše očekávání milosrdnému Otci. Prostřednictvím této modlitby, a zvláště posledních čtyř proseb, prosíme, aby nás živil, odpustil nám, posiloval nás a osvobodil od zlého.

„Otče náš.“

Tímto oslovením vyjadřujeme vztah k Bohu, který je náš Otec. Klaníme se mu a oslavujeme ho společně s jeho Synem a Duchem svatým.

„Jenž jsi na nebesích.“

Tento výraz označuje, že Bůh všechno přesahuje, že je nade vším. Je to označení velebnosti a svatosti Boha, jeho přítomnosti v srdcích spravedlivých.

„Posvět se jméno tvé.“

Toto posvěcení se uskutečňuje především chválou, uznáním svatosti Boží. Posvěcovat znamená toužit, aby křestní zasněžení oživovalo celý náš život.

„Přijď království tvé.“

Touto prosbou vyprošuje církev konečný příchod Božího království skrze Kristův návrat. V této prosbě je také obsaženo, aby Boží království rostlo posvěcováním lidí v Duchu. Je to volání Ducha a nevěsty: „Přijď, Pane Ježíši.“⁷⁸

„Bud' vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.“

Prosíme o sjednocení naší vůle s vůlí Ježíše Krista, jeho Syna. Prosba o plné uskutečňování jeho láskyplného plánu na zemi, tak jako v nebi.

„Chléb náš vezdejší dej nám dnes.“

Prosíme o pokrm, každodenní potravu k životu, která je nezbytná. Ovšem v této prosbě neprosíme jen o chléb, ale také o pokrm Slova, které vychází z Božích úst. Jedná se tedy o prosbu, která má utišit hlad po Božím slově a Kristově těle.

„Odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům.“

Touto prosbou za odpuštění uznáváme, že jsme hříšníky. Vyznáváme také jeho milosrdenství, protože v jeho Synu a ve svátostech „máme vykoupění a odpuštění hříchů“.⁷⁹ Tato prosba má v sobě zahrnutou podmínku. Sami musíme být schopni odpouštět.

„A neuved' nás v pokušení.“

Člověk je vystavován neustálému pokušení. Proto prosíme Boha Otce, aby nás nenechal samotné v pokušení. Duch, kterého také prosíme, nás učí rozlišovat mezi zkouškou a pokušením. Zkouška nám dává růst, kdežto pokušení vede ke hříchu a ke smrti. Člověk

⁷⁸ Zj 2,20

⁷⁹ Kol 1,14

v této prosbě prosí o milost bdělosti a vytrvání až do konce. Spojuje nás s Kristem, který modlitbou přemohl pokušení.

„Ale zbav nás od zlého.“

Zlo označuje satana, který je svůdcem celé země. Kristus jej přemohl, ale my prosíme, aby Bůh osvobodil od satana a jeho skutků lidskou rodinu. Je zde obsažena prosba o mír a milost vytrvalého očekávání příchodu Krista.

Prostřednictvím této modlitby je nám zjeveno, kdo vlastně jsme.

Embolismus

Na modlitbu Páně navazuje kněz embolismem⁸⁰. Embolismus se kněz modlí sám. Rozvíjí poslední prosbu modlitby *Otče náš*. Kněz se modlí o pokoj, o Boží pomoc a slitování. Také o uchování před zmatkem a hříchem.

„Vysvobod' nás ode všeho zlého, Bože, a dej našim dnům svůj mír.

Smiluj se nad námi a pomoz nám:

Ať se nikdy nedostaneme do područí hříchů,

ať žijeme v bezpečí před každým zmatkem

a s nadějí očekáváme požehnaný příchod

našeho Spasitele Ježíše Krista.“

Potom kněz sepne ruce. Následuje aklamace lidu:

„Neboť tvé je království i moc i sláva navěky.“

Tato modlitba vyjadřuje silnou důvěru v konečné vítězství Božího království.

Během modlitby *Otče náš*, embolismu a aklamace lidu, lid stojí.

Pozdravení pokoje

„Následuje pozdravení pokoje, jímž církev vyprošuje pokoj a jednotu pro sebe a celou lidskou rodinu a jímž věřící vyjadřují církevní společenství a vzájemnou lásku, dříve než přijmou svátost.“⁸¹

Pozdravení pokoje lze chápat jako bezprostřední přípravu na přijímání Těla a Krve Páně. Sám Kristus v Horském kázání ukazuje na potřebu smíření s bratrem před bohoslužbou.⁸²

⁸⁰ embolismus = vsuvka

⁸¹ IGMR č. 82, ed. 2008

Kněz nejdříve s rozpjatýma rukama pronáší modlitbu, která se opírá o zaslíbení pokoje.⁸³

„Pane Ježíši Kriste, tys řekl svým apoštolům: Odkazuji vám pokoj, svůj pokoj vám dávám. Nehleď tedy na naše hříchy, ale na víru své církve a podle své vůle ji naplňuj pokojem a ved’ k jednotě. Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.“

Lid odpovídá a stvrzuje modlitbu aklamací „*Amen.*“

Poté kněz rozepne a znovu sepne ruce obrácen k lidu se slovy: „*Pokoj Páně ať zůstává vždycky s vámi.*“

Lid odpovídá: „*I s tebou.*“

Následně kněz nebo, je-li přítomen, jáhen vyzve přítomné slovy: „*Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje.*“

Způsob pozdravení pokoje určuje biskupská konference podle zvyklostí národa. Je vhodné, aby každý projevil pozdravení pokoje střídmě. Kněz může dát pozdravení pokoje přísluhujícím, neopouští přítom presbytář.⁸⁴

Agnus Dei, lámání chleba

Po pozdravení pokoje lid zpívá zpěv Beránku Boží. Kněz se při zpěvu modlí modlitbu:

„Svátost Kristova těla a jeho krve ať nám slouží k věčnému životu.“ Při níž láme konsekrovanou hostii nad paténou. Lámání chleba se stává znamením zmrtvýchvstalého Krista. Má význam jako nejdůležitější a nejstarší přípravný úkon před přijetím eucharistie.

Zpěv Beránku Boží se může několikrát opakovat, zvláště v situaci, kdy lámání chleba trvá delší dobu. Zpěv Beránku Boží vždy končí slovy: „*daruj nám pokoj.*“

Tento zpěv náleží lidu, proto by jej neměl začínat kněz.

Následně kněz vpustí do kalicha částičky konsekrované hostie a se sepjatýma rukama se potichu modlí jedu ze dvou uvedených modliteb.

„Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého, tys naplnil Otcovu vůli a v Duchu svatém jsi dal svou smrtí život celému světu. Skrze své tělo a svou krev vysvobod’ i mě ze všech mých nepravostí a zbav mě všeho zlého; ať vždycky miluji tvá přikázání a nikdy se od tebe neodloučím.“

⁸²Mt 5,23n

⁸³Jan 14, 27

⁸⁴IGMR č. 154, ed. 2008

Nebo: „*Pro tvou lásku tě prosím, Pane Ježíši Kriste, ať přijímáním tvého těla a tvé krve není mým odsouzením, ale mou ochranou a lékem pro duši i tělo.*“

Následně kněz poklekne, s ním i shromážděný lid a přísluhující, vezme rozlomenou konsekrovanou hostii, drží ji trochu pozdvihnutou nad paténou nebo kalichem a říká:

„*Hle, Beránek Boží, ten, který na sebe vzal hříchy světa. Blahoslavení, kdo jsou pozváni k večeři Beránkově.*“

Tato slova pocházejí ze slov Jana Křtitele, Ježíšova předchůdce⁸⁵ a z knihy Zjevení svatého Jana.⁸⁶

A s lidem pokračuje slovy setníka z Kafarna⁸⁷:

„*Pane, nezasloužím si, abys ke mně přišel, ale řekni jen slovo, a má duše bude uzdravena.*“

Poklekání lidu záleží na tradici jednotlivé farnosti.

Svaté přijímání

Kněz položí konsekrovanou hostii na patenu a potichu řekne:

„*Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému.*“

A s úctou přijme Kristovo tělo. Potom vezme kalich a říká:

„*Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému.*“

A s úctou přijme Kristovu krev.

Když kněz přijme tělo Páně, začíná vhodný zpěv k přijímání. Zpěv k přijímání má vyjádřit duchovní jednotu přijímajících, ukazovat radost srdce a zdůraznit, že průvod k přijímání má charakter společenství.

Následuje přijímání shromážděných věřících. Každému, kdo přistoupí k přijímání, ukáže pozdvihnutou konsekrovanou hostii se slovy: „*Tělo Kristovo.*“ Přijímající odpoví: „*Amen.*“ A přijme tělo Páně do úst nebo na ruku.

Je vhodné, aby přítomní přijímali z hostií proměněných v téže mši.⁸⁸

Věřící přijímají podle pokynů biskupské konference. Mohou přijímat ve stoje nebo vkleče. Je také vhodné při přijímání používat paténu, aby se předešlo upadnutí eucharistického chleba na zem.

V přijímání pod jednou způsobou je přijímán celý a úplný Kristus.

⁸⁵ Jan 1,29

⁸⁶ Jan 19,9

⁸⁷ Mt 8,8

⁸⁸ SC 55, Redemptionis Sacramentum č.89

Lze přijímat také pod obojí způsobou. Účelem je přiblížit věřícím jasněji plnost znamení eucharistické hostiny. Krev Páně lze přijímat několika způsoby. Pitím z kalicha, nebo namáčením, trubičkou nebo lžičkou.⁸⁹

Pokud věřící přijímají pod obojí způsobou namáčením, přijímají Kristovo tělo a krev do úst. Kněz přitom říká: „*Tělo Kristovo a krev Kristova.*“ A přijímající odpovídá: „*Amen.*“

Zpěv k přijímání by měl znít po celou dobu přijímání. Pokud se zpívá po přijímání hymnus, je třeba zpěv včas ukončit. Ke zpěvu k přijímání lze použít antifony se žalmem z Graduale simplex nebo Graduale Romanum, nebo samotnou antifonu. Je také možné použít jiného vhodného zpěvu schváleného biskupskou konferencí.

Pokud se při přijímání nezpívá, je vhodné přečíst antifonu z misálu některým z příslušujících nebo ji přečte kněz sám po svém přijímání.

Kněz se po podávání přijímání vrací k oltáři, kde přijme proměněné víno, pokud zbylo. Pokud zbudou proměněné hostie, přijme je buď kněz u oltáře, nebo je odnese na místo, které je určené k uchovávání eucharistie.

Potom kněz u oltáře nebo abaku⁹⁰ očistí patenu nad kalichem. Poté vyčistí i kalich se slovy:

„*Přijetí svátosti tvého těla a krve, Pane, ať nás posilní a stane se pro nás lékem nesmrtelnosti.*“ Následně vyčistí i kalich. Vyčištěné nádoby se odnáší na abak, pokud se čistily na oltáři. Je-li při mši svaté užito více nádob, nechají se na korporálu vhodně přikryté na oltáři nebo abaku a vyčistí se po propuštění lidu po skončení mše svaté.

Po přijímání se mohou věřící potichu modlit, nebo zpívat vhodný žalm, chvalozpěv nebo hymnus.

Po purifikaci nádob jde kněz k předsednickému sedadlu a v tichosti nebo za zpěvu vhodně písňe se modlí.

Modlitba post communio

„*Tuto modlitbu Božího lidu i celý obřad přijímání završuje modlitba po přijímání. Říká ji kněz a prosí v ní o užitek ze slaveného tajemství.*“⁹¹

Lid je k modlitbě po přijímání vyzván slovy: „*Modleme se.*“ Po této výzvě kněze je vhodné zachovat chvíli ticha, kdy se všichni spolu s knězem potichu modlí. I tato modlitba,

⁸⁹ IGMR č. 245, ed. 2008

⁹⁰ Abakus – odkládací stolek v presbytáři (Šimandl, 2004)

⁹¹ IGMR č. 89, ed. 2008

stejně jako vstupní modlitba a modlitba nad dary, má shrnující charakter. Závěrečná modlitba se říká buď od sedes nebo od oltáře.

Ve mši svaté se říká jedna modlitba po přijímání, která je zakončena krátkou doxologií. Pokud se modlitba obrací k Otci, je zakončena slovy: „*Skrze Krista, našeho Pána.*“

Pokud se modlitba obrací k Otci, ale je na konci zmínka o Synu, je zakončena slovy: „*Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků.*“

Modlitba se také může obracen k Synu. V tomto případě je zakončena slovy: „*Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.*“

Lid odpovídá aklamací „*Amen.*“, kterou přijímá modlitbu za svou.

Závěrečná modlitba je díkyčiněním s prosbou o trvalé plody přijaté svátosti.

Lid při modlitbě post communio stojí. Jedná se o další prezidenciální modlitbu.

1.2.4 Závěrečné obřady

Po aklamaci lidu po závěrečné modlitbě následuje zakončení mše svaté. Závěrečné obřady jsou epilogem, kterým se prožité slavení přelévá do života člověka, kde má přinášet své plody. Závěrečné obřady jsou jakýmsi vyzněním a zakončením svátostného ritu.

Závěrečné obřady obsahují⁹²:

„*Krátká oznámení, je-li to třeba,*

pozdravení a požehnání kněze, které je o některých dnech a při některých příležitostech obohaceno a vyjádřeno modlitbou nad lidem nebo jiným slavnostnějším textem,

propuštění lidu jáhnem nebo knězem, aby se každý vrátil ke svému dobrému dílu, chválil Boha a dobrořečil mu,

políbení oltáře knězem a jáhnem a potom hluboká úklona kněze, jáhna a ostatních přísluhujících před oltářem, případně pokleknutí před svatostánkem, ve kterém je uchovávána Nejsvětější svátost.“

⁹² srov. IGMR č. 90, ed. 2008

Ohlášky

„Po modlitbě po přijímání se mohou lidu, pokud je to třeba, sdělit stručná oznámení.“⁹³

Jedná se především o důležitá sdělení pro farní společenství. Může se jednat o oznámení úmyslů mše svaté, pořad bohoslužeb v následujícím týdnu, slavení jiných svátostí, například svatby, pohřby.

Na tomto místě není vhodné dělat další výklady, které by mohly zastřít dojem z eucharistické slavnosti.

Nevylučuje se krátké rozloučení kněze se shromážděnými věřícími.

Závěrečné požehnání

Po osobním rozloučení kněz pozdraví přítomné slovy: *„Pán s vámi.“* Kněz je obrácen k lidu.

Lid mu odpoví: *„I s tebou.“*

Po těchto slovech následuje požehnání. Kněz žehná lidu slovy se znamením kříže: *„Požehnej vás všemohoucí Bůh, Otec, i Syn i Duch svatý.“*

Lid se přidává k tomuto požehnání gestem kříže jako na začátku bohoslužby při znamení kříže a odpovídá: *„Amen.“*

Následuje propuštění lidu.

Je vhodné v určitých dnech a při zvláštních příležitostech udělit požehnání slavnostním způsobem. Toto požehnání je uvedeno slovy jáhna nebo kněze, který vyzve lid slovy: *„Skloňte se před Bohem a přijměte požehnání.“*

Následně kněz pronáší vhodnou vybranou formuli slavnostního požehnání se vztaženýma rukama nad lidem.

Při slavnostním způsobu požehnání není předepsáno, že mají věřící klečat. Nelze je však zcela odmítnout.

Propuštění lidu

Na závěrečné požehnání bezprostředně navazuje propuštění lidu. Jáhen nebo kněz obrácen k lidu a se sepjatýma rukama říká: *„Jděte ve jménu Páně.“*

⁹³ IGMR č. 166, ed. 2008

Lid odpovídá: „*Bohu díky.*“

Propuštění není jen formální ukončení bohoslužby, ale jedná se také o výzvu k tomu, aby účastníci eucharistické hostiny i nadále jednali ve spojení s Kristem. Je to jakési poslání k životu s Bohem a k předávání radostné zvěsti ukřižování a vzkříšení Božího Syna Ježíše Krista, skrze kterého v Duchu svatém oslavujeme Boha Otce.

Políbení oltáře

Kněz po propuštění lidu stejně jako na začátku políbí oltář, pozdraví ho spolu s jáhnem a přísluhujícími úklonou, pokud je v presbytáři svatostánek s Nejsvětější svátostí, pozdraví ho pokleknutím a společně odchází do sakristie.

Během těchto úkonů se může zpívat vhodný zpěv.

2 Liturgické předpisy a jejich závaznost při slavení mše

V první kapitole jsme se zabývali mešním řádem a jeho jednotlivými částmi. Nyní se podíváme na jednotlivé předpisy, jejich závaznost a dodržování.

Eucharistická oběť je památkou smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Je vrcholem a pramenem křesťanské bohoslužby a života.⁹⁴ Slavení eucharistie je uspořádána tak, aby všichni účastníci měli ze slavení užitek.

Liturgie se skládá z vnější, dobově a kulturně podmíněné formy a vnitřní, neměnné podstaty zjevující slavené mystérium – Kristovu Paschu, kterou si máme připomínat „na jeho památku“. Skutečnost Kristovy oběti a vzkříšení, v níž člověk dosahuje spásy nelze změnit, podobně i Kristem ustanovenou základní rituální formu při Poslední večeři – *ipsissima verba*. Kulturně podmíněné prvky, pokud to vyžaduje doba, mohou být a musí být změněny, po schválení církevní hierarchií, která se opírá o pomoc Ducha svatého.⁹⁵ Tato změna vnější formy jde ruku v ruce s vývojem teologie a eklesiologie, ale i s ohledem na antropologii a způsobem prožívání rituálu dané skupiny. Dnešní člověk vnímá a prožívá jednotlivé události jinak, než člověk středověku či doby barokní a tudíž tyto změny reflektuje i liturgie, jejímž cílem je nejen boží oslava, ale i posvěcení člověka skrze aktivní účast na liturgii, jež má být pro něj „zážitkem“, výjimečnou zkušeností a „*culmen et fons*“ jeho života a spirituality.⁹⁶

Liturgie se neustále vyvíjí. Tento vývoj však není náhodný a živelný, má svá pravidla a stanovené postupy. Změny v liturgii – liturgickou reformu činí vždy nejvyšší autorita: koncil a papež. Reforma liturgie obsahuje jak rovinu inovativní – vydání nových liturgických knih se stanovenou rituální formou, tak i rovinu kontrolní a procesní, tj. kontrola dodržování uvedené rituální formy skrze dokumenty, výzvy a delegace kompetencí na biskupy a liturgické komise, následně obsahuje i systém nápravy liturgických nešvarů a s tím spojených jejich výčet a stanovený proces nápravy.

Některé liturgické předpisy – rubriky, popisující průběh mešní slavnosti, jsou striktně dány a nelze je upravovat, např. struktura mše, jiné ponechávají prostor tvořivosti kněze. Tato tvořivost by měla reflektovat danou situaci, složení liturgického shromáždění, pastorační potřeby..., můžeme ji vidět jako adaptaci, akomodaci či kreativitu. Adaptace je dána vlastním liturgem, který volí mešní formulář, eucharistickou modlitbu, aklamace, výzvy, úkon kajičnosti... dle možností, které mu dává misál. Akomodace jsou nařízení příslušné lokální autority /biskup, biskupská konference/ ohledně slavení mše, jež jsou buď zahrnuty

⁹⁴CIC kán. 897

⁹⁵Mediator Dei, Pius XII., 1947

⁹⁶SC 10

v národním překladu římského misálu či v liturgických směrnicích, kam patří Direktorium pro mše s dětmi a způsob jeho užití, stanovení počtu čteních v neděli, stanovení formy pozdravu pokoje, liturgické postoje během mše... Kreativita je vlastní schopnost liturga vlastními slovy se obracet k věřícím, která se má nejvíce projevit v homilii, komentářích, admonicích a úvodních slovech. Liturg by neměl zaměňovat jednotlivé kategorie liturgické tvořivosti.

Domnívám se, že liturgické přestupky mají svůj původ nejčastěji ve špatném chápání svobody,⁹⁷ často pocházejí z neznalosti. Lidé odmítají skutečnosti, u kterých nechápou hlubší smysl a historickou hodnotu.

Přestupky můžeme vnímat jako:

- a) „contra legem“⁹⁸ – proti liturgickým předpisům – např. při slavení eucharistie není dovoleno jáhnům ani laikům pronášet prezidiální modlitby, zejména se jedná o eucharistickou modlitbu. Není také dovoleno konat úkony vyhrazené knězi.
- b) „praeter legem“⁹⁹ – je to jednání, které není přímo proti liturgickým předpisům, ale nepředpokládá se, není dovoleno.

Jednotlivé liturgické tradice mají i své zvyklosti a lokální danosti, které je třeba respektovat a to jak na rovině farností, diecézí či národní.

Nad svobodou, která je v některých normách liturgických textů, bdí biskup. Je zde snaha o rozumný způsob přizpůsobení obřadu jak danému chrámu, tak konkrétnímu společenství věřících. Toto přizpůsobení se také týká pastoračních okolností, aby obřad skutečně odpovídal vnímání jednotlivých osob.

Je dobré vracet se myslí k pramenům posvátné liturgie, ale není dobré vše a za každou cenu převádět do minulosti. Liturgie se neustále vyvíjí, ovšem změny jsou oprávněné pouze tehdy, když je vyžaduje opravdový a jistý užitek církve.¹⁰⁰

2.1 Přestupky „contra legem“ při bohoslužbě slova

Bohoslužba slova by měla být řádně připravena, aby věřící mohli ve svém životě čerpat ze slyšeného a hlásaného slova při liturgii. Výběr jednotlivých textů by měl být velmi pečlivý a probíhat podle norem. Čtení nesmí být nahrazeno jinými posvátnými či profánními texty

⁹⁷Redemptionis Sacramentum č. 7

⁹⁸ https://iuridictum.pecina.cz/w/Contra_legem

⁹⁹ https://iuridictum.pecina.cz/w/Praeter_legem

¹⁰⁰ SC 23

starověkých nebo moderních autorů. Liturgie slova připravuje ke slavení eucharistie, proto není možné ji jakkoli oddělit ani slavít v jiném čase, nebo místě.¹⁰¹

Je také zakázáno jakkoli z vlastní iniciativy vynechat či zaměnit předepsaná biblická čtení za jiné nebiblické texty.

Při výběru jednotlivých čtení se dodržují pravidla, která jsou uvedena v knihách. Jedná se o úvod k mešnímu lekcionáři a všeobecné pokyny k římskému misálu.

Vrcholem bohoslužby slova je čtení z evangelia. Toto čtení je vyhrazeno pouze vysvěcenému služebníkovvi. Může jej tedy číst biskup, kněz nebo jáhen. Laikovi není dovoleno předčítat během slavení mše svaté.

Homilie přísluší diecéznímu biskupovi. Diecézní biskup je moderátorem služby slova ve své diecézi. Je také vlastní kněžím a jáhnům, kteří jsou ve společenství se svým biskupem. Laik je oprávněn kázat jen v případě nutnosti nebo užitečnosti. Je však nutné dodržet kánon 767 § 1. Jedná se o konkrétní případy. Kázání laiků je chápáno jako zastoupení vysvěcených služebníků.

Homilie je o nedělích a zasvěcených svátcích závazná. Lze ji vynechat jen z vážných důvodů.¹⁰²

2.2 Přestupky „*praeter legem*“ při bohoslužbě slova

Kněz, jáhen a lektor ustanovený ke službě čtení by měli užívat posvátného roucha. Lektor by měl být dostatečně připraven k četbě čtení nejen duchovně, ale také technicky.

Ve mších, ve kterých jsou uvedena tři čtení, se mají všechna tři čtení číst.

Ve výběru čtení je třeba dbát na užitek posluchačů, jejich schopnosti naslouchat delšímu, či kratšímu textu a následné homilii.

Kněz má dbát na to, aby bez vážnějších důvodů nevynechával čtení určená pro jednotlivé dny ve feriálním lekcionáři.¹⁰³

Nemělo by také být vynecháváno zvolání *Slyšeli jsme slovo Boží* v případě, kdy kněz či lektor čtení zpívá.

¹⁰¹ Instrukce Liturgicae instaurationes, č. 2 a, b, 1970

¹⁰² SC 52

¹⁰³ OLM 83

2.3 Přestupky „contra legem“ při slavení eucharistie

Eucharistie a její tajemství je veliké. Proto by si s ní neměl nikdo dovolit zacházet podle osobní svévole. Pokud takto někdo koná, poškozují podstatnou jednotu, kterou je třeba zachovávat. Člověk, který se provinuje proti této jednotě, netouží po živém Bohu. Svévole v oblasti eucharistického tajemství neprospívají společenství. Spíše poškozují právo věřícího lidu na liturgické slavení podle tradice církve.

Ve mši svaté se používají eucharistické modlitby schválené Apoštolským stolcem. Kněz nemá právo sestavovat vlastní eucharistickou modlitbu. Nelze také pozměňovat texty schválených eucharistických modliteb. Eucharistická modlitba je svou podstatou vrcholem mše svaté. Není tedy dovoleno, aby některé části eucharistické modlitby recitoval jáhen, nebo laik, či přítomní věřící. Lid se připojuje k modlitbě eucharistické modlitby danými a schválenými aklamacemi po proměňování a po závěrečné doxologii. Lid se ovšem eucharistické modlitby neúčastní pasivně, ale vědomě a aktivně s vírou a v tichosti se připojuje k modlitbě kněze.

Není také vhodné se během eucharistické modlitby modlit nebo zpívat něco jiného. Výjimkou jsou aklamace lidu.

2.3.1 Instrukce *Redemptionis Sacramentum* a vážné přestupky při slavení eucharistie

Veškeré přestupky proti Nejsvětější svátosti se posuzují podle Norem o nejtěžších zločinech, které jsou vyhrazeny pro Kongregaci pro nauku víry.

Jedná se především o tyto zločiny podle dokumentu *Redemptionis Sacramentum*.¹⁰⁴

Zločinu se dopouští ten, kdo odnese nebo si ponechá konsekrované způsoby k zahazení nebo svatokrádežnému účelu. Takový člověk upadá do exkomunikace bez rozhodnutí představeného. Pokud se jedná o duchovního, může mu být uložen další trest, který může obsahovat i propuštění z duchovenského stavu.¹⁰⁵ Pohození a trest za pohození konsekrovaných způsob upřesňuje také dokument *Acta Apostolicae Sedis* z roku 1999.¹⁰⁶

Mezi nejtěžší zločiny proti Eucharistii se řadí také neplatný pokus či simulace slavení liturgického úkonu eucharistické oběti. Tento zločin je ošetřen trestem interdiktů, pokud se jedná o duchovního, je potrestán suspenzí.¹⁰⁷

¹⁰⁴ *Redemptionis Sacramentum* č. 172, 2005

¹⁰⁵ CIC, kán. 1367

¹⁰⁶ AAS 91, 1999

¹⁰⁷ CIC, kán. 1378 § 2. č. 1

K nejtěžším zločinům proti eucharistii je sloužení mše svaté s duchovními církevních společenství, která nejsou v plném společenství s církví.¹⁰⁸ Lidé, kteří se proviní účastí na zakázaném společenství, budou potrestáni spravedlivým trestem.¹⁰⁹

Není dovoleno také předpodstatnit jednu látku bez druhé. Tento zákaz se vztahuje i na nejnnutnější případy. Jedná se také o zákaz předpodstatnění obou látek beze mše svaté.¹¹⁰

2.3.2 Závažné přestupky dle instrukce *Redemptionis Sacramentum*

Tyto přestupky jsou považovány jako ty, které ohrožují platnost a důstojnost Nejsvětější svátosti. Jedná se o přestupky, které jsou v rozporu s články instrukce *Redemptionis Sacramentum*.

Jedná se o články zaměřené na materii Nejsvětější svátosti. Dle instrukce *Redemptionis Sacramentum* musí být pšeničný bez příměsí. Porušení je závažný přestupek. Jedná se o přidání cukru, či jiné další látky. Instrukce ošetřuje také používání malých hostií.

Mezi závažné přestupky se řadí užití jiných eucharistických modliteb, či nově vytvořených eucharistických modliteb.

Mezi závažné přestupky se řadí také vynechání jména papeže a diecézního biskupa v eucharistické modlitbě.

Je také zakázáno spojovat svátost smíření se mší svatou tak, že by se staly jediným liturgickým úkonem. Je však možné, aby kněží, kteří nekoncelebrují, vyslechli svatou zpověď věřících, kteří to žádají. Lze to vykonat i v případě, že se na stejném místě slaví mše svatá.

Je nevhodné spojovat mši svatou s jakýmkoli kontextem obyčejné večeře. Mše svatá by se neměla slavit na kuchyňském stole, či v jídelně, kde se obvykle stoluje. Pokud je to nutné, slavit mši svatou na místě, kde se později bude stolovat, je vhodné, aby se mezi závěr mše svaté a začátek jídla vložil časový odstup.¹¹¹

Do slavení mše je zakázáno vnášet prvky z obřadů jiných náboženství, prvky, které jsou v rozporu s předpisy liturgických knih.¹¹²

Věřícím je dovoleno přijímat jedním z uvedených způsobů. Věřícím není dovoleno brát si Tělo Páně a posvátný kalich. Nelze, aby si věřící předávali mezi sebou z ruky do ruky. Je

¹⁰⁸ CIC kán.908

¹⁰⁹ CIC, kán.1365

¹¹⁰ CIC, kán. 927

¹¹¹ *Redemptionis Sacramentum* č. 77

¹¹² *Redemptionis Sacramentum* č. 79

třeba také odstranit zlovyk novomanželů, aby si při svatební mši vzájemně udíleli svaté přijímání.¹¹³

Není také dovoleno rozdávat věřícím při slavení mše svaté nebo před ní neposvěcené hostie nebo cokoli jiného. Mohlo by dojít ke zmatku mezi věřící ve věci eucharistického učení církve. Kde je zvykem žehnat chléb a po mši svaté jej rozdávat, ať je tento zvyk ošetřen správnou katechezí.¹¹⁴

Pokud se jedná o přijímání pod obojí způsobou, je třeba brát v úvahu okolnosti, které posuzují diecézní biskupové. Způsob přijímání Krve Páně je ošetřeno ve všeobecných pokynech k římskému misálu.¹¹⁵ Dále ošetřuje přijímání pod obojí způsobou dokument Acta Apostolicae Sedis z roku 1970. Jedná se především o přijímání z kalicha, kdy jde k přijímání velké množství věřících a bylo by těžké odhadnout množství vína k eucharistii.¹¹⁶

Přijímajícím laikům by nemělo být dovoleno při přijímání pod obojí namáčet hostii do kalichu. Nelze také přijímat pod obojí způsobou namáčením na ruku.

Po proměňování necht' se zabrání přelévání Krve Kristovy z jednoho kalicha do druhého. Mohlo by to vyvolat dojem neuctivosti k takovému velikému tajemství. Je třeba také dodržet nádoby, které odpovídají předepsaným normám. Posvátné nádoby by měly být zhotoveny z ušlechtilého materiálu, který neoxiduje nebo je méně ušlechtilý než zlato.¹¹⁷ Posvátné nádoby mají mít tvar, který odpovídá zvyklostem jednotlivých krajů, a měly by být odlišeny od ostatních nádob, které jsou určeny k všednímu užití.¹¹⁸ Při mši svaté by mělo být užito konsekrovaných nádob.¹¹⁹

Kněžím je zakázáno slavit eucharistii v chrámu nebo na jiném posvátném místě jiných náboženství. Mše svatá by se měla konat na posvěceném či benedikovaném místě. Pokud není možné slavit eucharistii na posvěceném místě, užije se vhodný stůl pokrytý oltářním plátnem a korporálem.¹²⁰

Kněz může sloužit mši, i když není znám rektoru kostela, pokud tomu nebrání překážka, a pokud předloží doporučující list od svého představeného.¹²¹ Doporučení by nemělo být starší jak jeden rok.¹²²

¹¹³Redemptionis Sacramentum č. 94

¹¹⁴Redemptionis Sacramentum č. 96

¹¹⁵IGMR č. 245, ed. 2008

¹¹⁶AAS 62, 1970, [cit. 2018-09-24]

¹¹⁷IGMR č. 328, ed. 2008, Redemptionis Sacramentum č. 117

¹¹⁸IGMR č. 332, ed. 2008

¹¹⁹AAS, 1970

¹²⁰CIC kán. 932 § 2

¹²¹CIC kán. 903

¹²²Redemptionis Sacramentum, č. 111

Je zakázáno slavit mši svatou i za přítomnosti jediného služebníka, aniž by si kněz neoblékl posvátná roucha. U řeholních duchovních je zakázáno sloužit mši svatou jen se štolou oblečenou přes mnišskou kutnu, řeholní hábit či civilní oblek.¹²³ Slavení eucharistie se musí uskutečňovat v předepsaném oblečení. Kněz si přede mší svatou oblékne albu, štolu a ornát v liturgické barvě dle liturgické doby či svátku. Biskup obléká albu, cingulum, pektorál, štolu, dalmatiku, ornát a solideo. Pokud se jedná o metropolitu, obléká také pallium.¹²⁴

Dále je přestupkem svévolné zrušení slavení mše svaté pod záminkou „postu od přijímání“. Tato situace je přestupkem proti normám Římského misálu a tradici římského obřadu.

Nikdo nemá právo nosit Nejsvětější svátost domů nebo na jiné místo, které dostatečně nepodléhá autoritě diecézního biskupa a kde je nebezpečí zneuctění. Krádež či zneuctění Nejsvětější svátosti jsou skutky, které patří mezi *graviora delicta*¹²⁵. Prominutí těchto skutků patří Kongregaci pro nauku víry. Pohození, či zneuctění Nejsvětější svátosti je trestána exkomunikací.¹²⁶

Laikům není dovoleno přebírat služby jáhna či zasvěceného služebníka. Není jim také dovoleno užívat jejich posvátná roucha ani jim podobné oblečení.¹²⁷

2.4 Přestupky „*praeter legem*“ při slavení eucharistie

2.4.1 Další přestupky podle instrukce *Redemptionis Sacramentum*

Instrukce *Redemptionis Sacramentum* neobsahuje veškeré přestupky proti eucharistii. Činy, které jsou páčány proti normám Římské liturgie a proti právně ustanoveným normám by neměly být brány na lehkou váhu. Dalším, zde neuvedeným přestupkům, by se mělo vyvarovat a napravit je.

Veškeré přestupky by měly být napraveny ve shodě s předpisy práva.

Diecézní biskup ať postupuje při přestupcích podle norem posvátných kánonů. Kde je třeba, ať použije kanonické tresty.

¹²³Redemptionis Sacramentum č. 126

¹²⁴Caeremoniale Episcoporum č. 125, 1996

¹²⁵Těžší přestupek

¹²⁶CIC kán. 1367

¹²⁷Redemptionis Sacramentum č. 153

2.5 Přestupek zaviněný přestupek nebo nezaviněný, vědomý a nevědomý

Kanonický trest by měl také zohlednit, zda se jedná o přestupek zaviněný z neznalosti, či zaviněný z nedbalosti.

Pokud se jedná o přestupek zaviněný z neznalosti, měl by být kanonický trest zohledněn. Ten, kdo se provinil, by měl být náležitě upozorněn na přestupek a poučen, aby k dalšímu přestoupení liturgických pravidel nedocházelo.

Předcházet přestupkům by se mělo pomocí důkladného vzdělání v liturgice a dalších teologických disciplínách.

Kodex kanonického práva v kánonu 2 „*nic nerozhoduje o obřadech, které nutno zachovávat při liturgických úkonech.*“

Dále v kánonu 15 stanovuje, že „*neznalost nebo omyl u zneplatňujících nebo zneschopňujících zákonů není na překážku jejich účinkům, leč by bylo výslovně něco jiného stanoveno.*“

Některé specifické projevy v rámci slavení mše svaté mohou být také způsobeny místní tradicí a zvyklostmi.

Některé části mše svaté jsou také velmi benevolentní, kdy je prostor pro kreativitu jednotlivého kněze. Některé zvláštnosti slavení eucharistie jsou otázkou tradice jednotlivých farností. Zde je třeba zvážit, zda jde o tradici, která umožňuje Božímu lidu správně pochopit slavení Eucharistie.

2.6 Liturgické dokumenty a jejich závaznost

Základní směrnicí pro slavení mše svaté je Římský misál, dle kterého probíhá slavení mše svaté. Římský misál obsahuje rubriky, které napomáhají knězi i lidu k důstojnému slavení mše svaté.

Další podrobnosti slavení mše svaté obsahuje dokument Všeobecné pokyny k Římskému misálu.

Velmi důležitým dokumentem je konstituce Druhého vatikánského koncilu Sacrosanctum Concilium, která se zabývá posvátnou liturgií.

Dalšími dokumenty jsou různé instrukce vydané Kongregací pro bohoslužbu a dohled nad udělováním svátostí.

Liturgickými předpisy a doporučeními se také mohou zabývat encykliky.

3 Liturgická praxe a rituální forma slavení eucharistie

V této kapitole se zaměřím na jednotlivé odlišnosti, kterých jsem byla svědkem při mši svaté. Jednalo se především o odchýlení se od rubrik Českého misálu. Vesměs se jedná o drobné detaily.

Přede mší svatou je třeba vše řádně nachystat, aby nebyl průběh mše svaté jakkoli narušen. Jedná se především o nachystání správného čtení, které se připravuje po domluvě s knězem, výběr orací, preface a eucharistické modlitby.

Ve mši svaté jsem velmi často svědkem, kdy byly vynechávány nebo výrazně zkráceny chvíle ticha. Tento pohled je však značně subjektivní.

Výzkum jsem orientovala na děkanství rosické, ve kterém jsem vybrala pět farností. Jedná se o farnosti Ivančice, Neslovice, Oslavany, Rosice a Střelice.

3.1 Farnost Ivančice

3.1.1 Mše svatá 14. prosince

Památka svatého Jana od Kříže, kněze a učitele církve.

Liturgická barva bílá.

Začátek mše svaté probíhal ve tmě. Kněz zpíval část z knihy proroka Izaiáše (Ejhle, Panna počne a porodí syna¹²⁸.) Následoval průvod dětí s lucernami za zpěvu písně *Ejhle, Hospodin přijde*¹²⁹. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Kněz několika slovy uvedl věřící do slavení eucharistie. Vstupní modlitba byla z památky svatého Jana od Kříže. Čtení i evangelium bylo ze dne. První čtení bylo čteno z kazatelny. V kostele není umístěn ambon. Evangelium četl kněz od sedes, odkud i kázal o svatém Janu od Kříže. Přímluvy měly připravené děti. Bohoslužba oběti pokračovala dle mešního řádu. Preface byla zvolena O duchovních pastýřích. Eucharistická modlitba třetí. Bohoslužba oběti dále probíhala dle mešního řádu. Lidé přijímali většinou vkleče. Ministrant přísluhující s patenou připravil před kněze klekátko. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu.

¹²⁸Iz 7, 14

¹²⁹Kancionál č. 101

3.1.2 Mše svatá 19. prosince

Mešní formulář z 19. prosince.

Liturgická barva fialová.

Začátek mše svaté v tichosti. Kněz zpíval část z knihy proroka Izaiáše¹³⁰. Navazoval zpěv *Ejhle, Hospodin přijde*¹³¹. Začátek mše probíhal dle mešního řádu. Byl zvolen třetí způsob úkonu kajičnosti. Čtení a evangelium bylo ze dne. Lektor i kněz předčítali z kazatelny. Homilie byla zaměřena na podobnost mezi čtením neevangelním a evangelním. Následovala modlitba lidu. Při přípravě darů kněz říkal nahlas modlitby a lid odpovídal. Zvolena byla druhá adventní preface a třetí eucharistická modlitba. Bohoslužba oběti dále probíhala dle mešního řádu. Před přijímáním lidu kněz přečetl z misálu antifonu k přijímání. Lidé přijímali většinou vkleče. Ministrant přísluhující s patenou připravil před kněze klekátko. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu. Na konci se kněz s ministranty otočil zády k oltáři a po modlitbě *Anděl Páně* se poklonili směrem od oltáře.

3.1.3 Mše svatá 27. prosince

Svátek svatého Jana, evangelisty.

Liturgická barva bílá.

Mše svatá začínala za zpěvu písně *Chťic, aby spal*¹³². Kněz se s přísluhujícími poklonil oltáři. Úvodní obřady byly dle mešního řádu. Před úkonem kajičnosti bylo krátké uvedení do liturgie svátku. Byl zvolen první způsob úkonu kajičnosti. *Kyrie* zpíval kněz od sedes. Následoval zpěv *Gloria*. Úvodní verš zpíval kněz, ostatní lid s doprovodem varhan. Vstupní modlitba ze svátku sv. Jana. Čtení bylo předčítáno z kazatelny. Žalm zpíval kněz od sedes. Evangelium bylo čteno z kazatelny. Obě čtení byla ze svátku sv. Jana. Homilie zaměřena na život a působení svatého Jana. Přímluvy byly přednášeny od sedes. Obětní dary byly přinášeny z abaku. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Byla zvolena preface Druhá o Narození Páně. Eucharistická modlitba byla první, včetně vsuvky *V tomto společenství...* Během eucharistické modlitby byly čteny i doxologie během Římského kánonu. Dále pokračovala bohoslužba dle mešního řádu. K přijímání přinesl přísluhující klekátko pro ty, kteří chtějí přijímat vkleče. Závěrečné obřady byly dle mešního řádu. Na konci bylo slavnostní požehnání bez úvodního pozdravu *Pán s vámi*. Požehnání bylo uvedeno pouze

¹³⁰ Iz 7, 14

¹³¹ Kancionál č. 101

¹³² Kancionál č. 220

slovy *Skloňte se před Bohem a přijměte požehnání*. Požehnání bylo O apoštolech. Kněz se po udělení požehnání pomodlil s lidem modlitbu *Anděl Páně* obrácen k obrazu Nanebevzetí Panny Marie. Na konci se zpívala píseň *Narodil se Kristus Pán*¹³³. Kněz se uklonil oltáři a s přísluhujícími odešel.

3.1.4 Mše svatá 28. prosince

Svátek Svatých Mlád'átek, mučedníků.

Liturgická barva červená.

Mše svatá začínala zpěvem písně *Splnilo se Písmo svaté*¹³⁴. Kněz s přísluhujícími se po příchodu do presbytáře poklonil oltáři. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Kněz několika slovy uvedl lid do slavení liturgie. Byl zvolen první způsob úkonu kajícnosti. Zpěv *Kyrie* zpíval zpěvák z kůru. Následoval zpěv *Gloria*, který zpívalo celé shromáždění. Vstupní modlitba byla ze svátku. Obě čtení byla ze svátku Mlád'átek přednášena z kazatelny. Zpěv před evangeliem byl vybrán z kancionálu, vánoční píseň *V půlnoční hodinu*¹³⁵. Homilie se zaměřila na svatá Mlád'átka a také na nenarozené děti v dnešní době. Přímluvy byly přednášeny od sedes a byly ze svátku. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Zpěv k obětování byl z kancionálu *Z nebe jsi přišel*¹³⁶. Obětí dary byly přineseny z abaku. Preface byla zvolena třetí O narození Páně. Eucharistická modlitba byla třetí. Byla zde vsunuta připomínka svatých Mlád'átek. K přijímání byla zvolena píseň *Hvězda svítí nad Betlémem*¹³⁷. Závěrečné obřady byly dle mešního řádu. Po požehnání kněz započal modlitbu *Anděl Páně*, a otočil se čelem k obrazu Nanebevzetí Panny Marie. Následoval zpěv písně *Narodil se Kristus Pán*¹³⁸. Kněz s přísluhujícími se poklonil oltáři a odešli z presbytáře.

3.1.5 Mše svatá 2. ledna

Památka svatého Basila Velikého a Řehoře Naziánského, biskupů a učitelů církve.

Liturgická barva bílá.

Mše svatá začínala v tichosti, kněz po příchodu k sedes přečetl vstupní antifonu z misálu. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Byl zvolen třetí způsob úkonu

¹³³ Kancionál č. 201

¹³⁴ Kancionál č. 209

¹³⁵ Kancionál č. 210

¹³⁶ Kancionál č. 211

¹³⁷ Kancionál č. 213

¹³⁸ Kancionál č. 201

kajícnosti, tento způsob byl velmi zkrácen na jednu odpověď *Pane, smiluj se*. Čtení i evangelium bylo čteno z kazatelny, žalm byl čtený z kazatelny. Kněz po příchodu na kazatelnu přečetl verš před evangeliem. Čtení i evangelium bylo z 2. ledna. Homilie byla prvně zaměřena na Jana Křtitele, později na Kapadocké církevní otce. Přímluvy proběhly od sedes. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Kněz po přinesení darů říkal modlitby nad dary nahlas, lid odpovídal *Požehnaný jsi Bože navěky*. Obětní dary byly přineseny z abaku. Preface byla O duchovních pastýřích, eucharistická modlitba třetí. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Přisluhující s patenou připravil pro přijímající klekátko. Závěrečné obřady byly dle mešního řádu. Před modlitbou po přijímání kněz přečetl antifonu k přijímání od sedes. Po závěrečném požehnání kněz začal modlitbu *Anděl Páně*, políbil oltář a spolu s přísluhujícími se otočil k obrazu Nanebevzetí Panny Marie. Na konci modlitby se kněz s přísluhujícími poklonili obrazu.

3.2 Farnost Neslovice

3.2.1 Mše svatá 9. ledna

Středa po Zjevení Páně.

Liturgická barva bílá.

Kněz neměl žádného přísluhujícího. Liturgie začínala za zpěvu písně *Splnilo se Písmo svaté*.¹³⁹ Kněz přišel k oltáři, kde proběhly úvodní obřady. Byl zvolen třetí způsob úkonu kajícnosti. Úvodní obřady probíhaly dle mešního řádu. Čtení bylo ze středy po Zjevení Páně. Před evangeliem byl zpěv alelujového verše. Evangelium bylo ze dne. Homilie byla zaměřena na myšlenku lidského strachu. Po homilii následovaly přímluvy. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Kněz říkal modlitby nad dary nahlas. Lid odpovídal *Požehnaný jsi, Bože, navěky*. Preface byla o Zjevení Páně. Byla zvolena druhá eucharistická modlitba. Následovala modlitba Páně a pozdravením pokoje. Přijímání proběhlo dle mešního řádu. Kněz zbývající proměněné hostie přijal u oltáře. Před modlitbou po přijímání kněz přečetl antifonu z misálu. Závěrečné obřady byly dle mešního řádu. Kněz po požehnání za zpěvu závěrečné písně *Narodil se Kristus Pán*¹⁴⁰ odešel do sakristie s kalichem.

¹³⁹ Kancionál č. 209

¹⁴⁰ Kancionál č. 201

3.2.2 Mše svatá 16. ledna

Středa 1. týdne v mezidobí.

Liturgická barva zelená.

Mše svatá začínala zpěvem písně *K svátku tajemnému*.¹⁴¹ Kněz přišel do presbytáře, políbil oltář. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Bylo krátké uvedení do liturgie dne. Byl zvolen druhý způsob úkonu kajícnosti. Následoval zpěv *Pane, smiluj se* a vstupní modlitba. Čtení bylo feriální ze středy prvního týdne v mezidobí, první cyklus. Následoval zpěv žalmu a alelujový verš před evangeliem. Evangelium bylo ze středy prvního týdne v mezidobí. Homilie byla zaměřena na výklad prvního čtení i evangelia. Přímluvy byly ze dne. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Příprava darů probíhala za zpěvu písně *K svátku tajemnému*. Preface byla třetí obecná, eucharistická modlitba druhá. Po přijímání bylo zachováno ticho. Po purifikaci kalicha a pateny následovala chvíle ticha a závěrečná modlitba. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu. Kněz poklekl před svatostánkem a za zpěvu písně *K svátku tajemnému* odešel do sakristie.

3.2.3 Mše svatá 23. ledna

Středa 2. týdne v mezidobí.

Liturgická barva zelená.

Mše svatá začínala zpěvem písně *Kde jsi, Jezu, spáso má?*.¹⁴² Kněz s přísluhujícím poklekl před svatostánkem a poklonil se oltáři. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Bylo krátké uvedení do liturgie dne, kněz připomněl, že probíhá týden modliteb za jednotu křesťanů. Byl použit druhý způsob úkonu kajícnosti. Vstupní modlitba byla ze dne. Čtení a žalm byl ze dne. Před evangeliem byl zazpíván alelujový verš. Evangelium bylo ze dne. Homilie byla zaměřena na výklad textu evangelia. Přímluvy byly zaměřeny na jednotu křesťanů. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Modlitba nad dary byla ze dne, preface čtvrtá obecná, eucharistická modlitba druhá. Kněz jmenoval i pomocného biskupa. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Modlitba po přijímání byla ze dne. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu. Kněz po požehnání a propuštění lidu spolu s přísluhujícím poklekl před svatostánkem, uklonil se oltáři a za zpěvu písně *Kde jsi, Jezu, spáso má?* odešel do sakristie.

¹⁴¹ Kancionál č. 710

¹⁴² Kancionál č. 711

3.2.4 Mše svatá 30. ledna

Středa 3. týdne v mezidobí.

Liturgická barva zelená.

Mše svatá začínala zpěvem písně *Ježíši, Tebe hledám*¹⁴³. Kněz přišel do presbytáře, poklekl před svatostánkem a poklonil se oltáři. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Byl krátký úvod do liturgie mše svaté. Byl zvolen druhý způsob úkonu kajícího. Nebyl zařazen zpěv *Pane, smiluj se*. Vstupní modlitba ze dne. Čtení a žalm byl ze dne. Před evangeliem byl Alelujový verš. Evangelium bylo ze dne. Homilie se zaměřila na výklad listu Židům, který byl ve mši čten. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. K obětování a přípravě oltáře byla zpívána píseň *Ježíši, Tebe hledám*. Modlitba nad dary byla ze dne, preface šestá obecná, *Kristus nám přináší spásu*. Eucharistická modlitba byla druhá. Byl v ní jmenován i pomocný biskup. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Před přijímáním lidu byla přečtena antifona k přijímání z misálu. Modlitba po přijímání byla ze dne. Po modlitbě kněz udělil požehnání a propustil lid. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu. Kněz políbil oltář, poklekl před svatostánkem a odešel do sakristie za zpěvu písně *Ježíši, Tebe hledám*.

3.2.5 Mše svatá 6. února

Památka sv. Pavla Mikiho a druhů, mučedníků.

Liturgická barva červená.

Mše svatá začínala za zpěvu písně *Všichni Boží vyvolení, plesejte*¹⁴⁴. Kněz s přísluhujícím poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Po úvodním pozdravu bylo krátké uvedení do liturgie dne. Byl zvolen druhý způsob úkonu kajícího. Následoval zpěv *Pane, smiluj se*. Vstupní modlitba byla z památky sv. Pavla Mikiho a druhů. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Čtení bylo ze středy 4. týdne v mezidobí. Žalm byl také z mezidobí. Před evangeliem byl vložen alelujový verš. Evangelium bylo ze středy 4. týdne v mezidobí. Homilie byla zaměřena na výklad jednotlivých čtení, především čtení prvního ve světle památky sv. Pavla Mikiho a jeho druhů, mučedníků. Bohoslužba slova byla zakončena přímluvami z památky. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Příprava darů probíhala

¹⁴³ Kancionál č. 708

¹⁴⁴ Kancionál č. 840

za zpěvu písně *Všichni Boží vyvolení, plesejte*. Modlitba nad dary byla z památky, formulář O mučednících mimo dobu velikonoční 1. Preface byla druhá o mučednících *Vítězství mučedníků jako podivuhodné dílo Boží*. Eucharistická modlitba třetí. Bohoslužba oběti probíhala dále dle mešního řádu. Modlitba po přijímání byla z památky svatých mučedníků. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu. Po modlitbě kněz udělil požehnání a propustil lid. Za zpěvu písně *Všichni Boží vyvolení, plesejte* kněz s přísluhujícím poklekl před svatostánkem, uklonil se oltáři a odešel do sakristie.

3.3 Farnost Oslavany

3.3.1 Mše svatá 14. prosince

Památka svatého Jana od Kříže, kněze a učitele církve.

Liturgická barva bílá.

Začátek mše svaté probíhal dle platných mešního řádu. Kněz s přísluhujícími poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Na začátku nebylo fakultativní uvedení do slavení liturgie dne. Byl zvolen první způsob úkonu kajícího. Vstupní modlitba byla z památky svatého Jana od Kříže. Bohoslužba slova byla texty zaměřena na památku světce. Následné kázání obsahovalo životopis. Přímluvy byly z památky. Bohoslužba oběti pokračovala dle mešního řádu. Preface byla zvolena O duchovních pastýřích, eucharistická modlitba byla třetí. Před a po doxologii kněz poklekal. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu.

Mši svatou doprovázel zpěvem dětský pěvecký sbor.

3.3.2 Mše svatá 16. prosince

3. neděle adventní.

Liturgická barva fialová.

Mše svatá začínala za zpěvu písně *Ejhle, Hospodin přijde*¹⁴⁵. Kněz s přísluhujícími poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Nebylo uvedení do liturgie dne. Byl zvolen první způsob úkonu kajícího. Vstupní modlitba byla z neděle. Čtení byla z neděle. Bohoslužba slova pokračovala dle mešního řádu. Krédo bylo zpíváno. Preface byla první adventní, eucharistická modlitba druhá. Před a po velké doxologii kněz poklekal před oltářem. Závěrečné obřady byly dle mešního řádu.

¹⁴⁵ Kancionál č. 101

3.3.3 Mše svatá 19. prosince

Mešní formulář z 19. prosince.

Liturgická barva fialová.

Mše svatá začínala v tichosti. Kněz s přísluhujícími poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Kněz po příchodu k oltáři zpíval latinsky *Rorate caeli*¹⁴⁶. V úvodních obřadech byla zařazena recitovaná antifona, na kterou navazoval úkon kajícího. Byl zvolen první způsob úkonu kajícího. Kyrie bylo recitováno. Čtení bylo z knihy proroka Izaiáše a evangelium podle Lukáše. Žalm byl recitován. Byla zcela vynechána homilie a přímluvy. Eucharistická modlitba byla první. Kněz před a po velké doxologii poklekal. Bylo vynecháno pozdravení pokoje. K přijímání nebyla přečtena antifona. Závěrečné obřady byly dle mešního řádu.

3.3.4 Mše svatá 21. prosince

Mešní formulář z 21. prosince.

Liturgická barva fialová.

Mše svatá začínala zpěvem sboru *Ejhle Hospodin přijde*¹⁴⁷. Kněz s přísluhujícími poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Úvodní obřady byly dle mešního řádu. Nebylo uvedení do liturgie dne. Zvolen první způsob úkonu kajícího. Čtení bylo ze dne 21. prosince. Evangelium ze dne. Homilie zaměřena na výklad textů. Preface druhá adventní, eucharistická modlitba druhá. Kněz před a po velké doxologii poklekal. Bohoslužba oběti a svaté přijímání probíhalo dle mešního řádu. Do závěrečných obřadů byly vloženy krátké ohlášky. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu.

Mši svatou doprovázel zpěvem dětský pěvecký sbor.

¹⁴⁶ Kancionál č. 128

¹⁴⁷ Hosana 1, č. 59

3.3.5 Mše svatá 23. prosince

Mešní formulář z 23. prosince.

Liturgická barva fialová.

Mše svatá začínala zpěvem *Ejhle Hospodin přijde*¹⁴⁸. Kněz s přísluhujícími poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Úvodní obřady byly dle mešního řádu. Nebylo uvedení do liturgie dne. Zvolen první způsob úkonu kajícínosti. Jednotlivá čtení a evangelium bylo ze čtvrté neděle adventní. Homilie zaměřena na Pannu Marii a její setkání s Alžbětou (hlavní myšlenka evangelia). Krédo bylo zpívané. Bohoslužba oběti byla dle mešního řádu. Preface druhá adventní, eucharistická modlitba byla druhá. Závěrečné obřady byly dle mešního řádu. Byly vloženy krátké ohlášky.

3.4 Farnost Rosice

3.4.1 Mše svatá 11. ledna

Pátek po Zjevení Páně.

Liturgická barva bílá.

Mše svatá začínala zpěvem písně *Veselé Vánoční hody*.¹⁴⁹ Kněz přišel s přísluhujícími před oltář, poklekl a poklonil se. Přísluhující si posedali na svá místa. Kněz zahájil mši svatou znamením kříže, který nedokončil. Následovalo krátké uvedení do liturgie dne a naznačena souvislost s dobou vánoční. Úkon kajícínosti byl zvolen druhý způsob. Úvodní obřady pokračovaly dle mešního řádu. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Čtení bylo ze dne, před evangeliem se zpíval alelujový verš. Kněz s přísluhujícími i lid při zpěvu Aleluja stáli. Evangelium bylo ze dne. Homilie byla zaměřena na spojitost se svátkem Narození Páně a na výklad jednotlivých textů. Po homilii kněz chvíli seděl na sedes. Následovaly přimluvy. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Byla zvolena preface O Zjevení Páně a druhá eucharistická modlitba. Kněz měl starý misál. K přijímání byl zvolen zpěv *Místo Betléma*.¹⁵⁰ Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu. Před požehnání byly vloženy krátké ohlášky. Kněz s přísluhujícími za zpěvu písně *Chťic, aby spal*¹⁵¹ poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Následně odešel do sakristie.

¹⁴⁸ Kancionál č. 101

¹⁴⁹ Rosický zpěvník č. 274

¹⁵⁰ Rosický zpěvník č. 263

¹⁵¹ Rosický zpěvník č. 262

Kněz při mši svaté měl misál z roku 1983.

3.4.2 Mše svatá 18. ledna

Památka Panny Marie, Matky jednoty křesťanů.

Liturgická barva bílá.

Mše svatá začínala za zpěvu písně *Budiž věčně velebena*.¹⁵² Kněz přišel s přísluhujícím k oltáři, poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Kněz několika slovy uvedl věřící do liturgie dne, památka Panny Marie, Matky jednoty křesťanů. Z úvodních slov byl plynulý přechod k úkonu kajičnosti. Byl zvolen první způsob úkonu kajičnosti. Následoval zpěv *Pane smiluj se*. Vstupní modlitba byla z památky. Čtení bylo z památky Panny Marie, Matky jednoty křesťanů. Žalm byl z památky. Před evangeliem se zpívala další sloka písně *Budiž věčně velebena*. Evangelium bylo vybráno z památky. Homilie byla zaměřena na smysl jednoty a jak ji naplňovat. Přímluvy byly zaměřeny na jednotu křesťanů. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Modlitba nad dary byla z památky, preface O Panně Marii *Maria v dějinách spásy*. Eucharistická modlitba druhá. K přijímání byla vybrána píseň *Ó, pokrme pocestných*.¹⁵³ Modlitba po přijímání byla z památky. Byly vloženy krátké ohlášky a modlitba *Zdravas Maria* za jednotu křesťanů. Závěrečná píseň byla *Jeden Pán, jedna víra*.¹⁵⁴ Kněz políbil oltář, poklekl před svatostánkem, uklonil se oltáři a s přísluhujícím odešel do sakristie.

3.4.3 Mše svatá 1. února

Pátek 3. týdne v mezidobí.

Svátek uvedení Páně do chrámu.

Liturgická barva bílá.

Mše svatá začínala mimo presbytář v boční lodi kostela u betléma. Kněz s přísluhujícími přišel v tichosti. Po znamení kříže následoval úvod do liturgie svátku Uvedení Páně do chrámu. Žehnaly se svíce. Byl vynechán úkon kajičnosti. Po pokropení svící se svíce zapálily a rozdaly věřícím. Při průvodu od betléma z boční lodi kostela do presbytáře byla zpívána

¹⁵² Rosický zpěvník č. 816

¹⁵³ Rosický zpěvník č. 767

¹⁵⁴ Rosický zpěvník č. 909

píseň *Sióne, již otvírej*¹⁵⁵. Byl vynechán zpěv *Gloria*. Po příchodu kněze do presbytáře byla hned vstupní modlitba. Čtení byla dvě. První bylo z proroka Malachiáše, druhé z listu Židům. Evangelium bylo ze svátku. Před evangeliem se zpívala další sloka písně. Homilie byla zaměřena na výklad jednotlivých textů. Kněz začínal výkladem evangelia, následně zmínil list Židům a knihu proroka Malachiáše. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu a byla zakončena přímluvami ze svátku. Modlitba nad dary byla ze svátku Uvedení Páně do chrámu. Preface vlastní, *Kristus je slávou Izraele a světlem nás všech*. Eucharistická modlitba byla třetí. Byla také zařazena část modlitby za zemřelé. Bohoslužba oběti dále probíhala dle mešního řádu. K přijímání byla zpívána eucharistická píseň *Zdráv buď, Chlebe, který z nebe*¹⁵⁶. Modlitba po přijímání byla ze svátku. Před závěrečným požehnáním byly krátké ohlášky. Byl vyzdvižen význam svící hromniček a také bylo řečeno, že mše svatá byla zádušní za nedávno zesnulého. Po požehnání a propuštění lidu promluvila paní z lidu a na závěr byla reprodukována píseň.

3.4.4 Mše svatá 13. února

Středa 5. týdne v mezidobí.

Liturgická barva fialová.

Mše svatá začínala zpěvem *Blíž k Tobě, Bože můj*¹⁵⁷. Kněz s přísluhujícími poklekl před svatostánkem a poklonil se oltáři. Po znamení kříže a úvodním obřadu bylo krátké uvedení do liturgie dne. Mše svatá byla zádušní. Byl zvolen druhý způsob úkonu kajícího. Následoval zpěv *Kyrie eleison*. Vstupní modlitba byla za zemřelé mimo dobu velikonoční. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Čtení, žalm a evangelium bylo ze dne. Před evangeliem byl alelujový zpěv s veršem. Homilie byla zaměřena na výklad jednotlivých textů bohoslužby slova. Bohoslužba slova byla zakončena přímluvami za zemřelé. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Modlitba nad dary byla za zemřelé. Eucharistická modlitba byla vybrána první o smíření. Preface byla první o smíření (součást eucharistické modlitby). K přijímání byla zvolena eucharistická píseň *Kde jsi můj Ježíši?, v touze zní hlas*¹⁵⁸. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Po svatém přijímání se lid společně s knězem modlil modlitbu

¹⁵⁵ Rosický zpěvník č. 226

¹⁵⁶ Rosický zpěvník č. 779

¹⁵⁷ Rosický zpěvník č. 637

¹⁵⁸ Rosický zpěvník č. 709

sv. Ignáce¹⁵⁹. Modlitba po přijímání byla za zemřelé. Následovalo závěrečné požehnání a propuštění lidu. Kněz za zpěvu písně *Slyš, jaký to nad řekou jásoť a zpěv*¹⁶⁰ políbil oltář a spolu s přísluhujícími poklekl před svatostánkem, uklonil se oltáři a odešel do sakristie.

3.4.5 Mše svatá 15. února

Pátek 5. týdne v mezidobí.

Liturgická barva zelená.

Mše svatá začínala za zpěvu písně *Bože, před Tvou velebností*¹⁶¹. Kněz přišel s přísluhujícími do presbytáře, poklekl před svatostánkem a poklonil se oltáři. Následovalo znamení kříže a krátké uvedení do slavení liturgie. Byl zvolen druhý způsob úkonu kajícího. Následoval zpěv *Kyrie eleison* a vstupní modlitba za jednotu křesťanů. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Čtení a žalm byl z pátku 5. týdne v mezidobí. Před evangeliem byl alelujový verš. Evangelium bylo ze dne. Homilie byla zaměřena na výklad jednotlivých textů bohoslužby slova. Přímluvy byly za jednotu křesťanů. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Příprava darů probíhala za zpěvu další sloky písně *Bože, před Tvou velebností*. Modlitba nad dary byla vlastní. Preface byla druhá obecná *Stvoření, hřích a vykoupění*. Byla zvolena druhá eucharistická modlitba. Po přijímání se lid modlil modlitbu sv. Ignáce¹⁶². Modlitba po přijímání byla vlastní. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Následovalo požehnání a propuštění lidu. Kněz za zpěvu lidu písně *Matko přesvatá*¹⁶³ políbil oltář, spolu s přísluhujícími poklekl před svatostánkem, uklonil se oltáři a odešel do sakristie.

3.5 Farnost Střelice

3.5.1 Mše svatá 17. ledna

Památka sv. Antonína, opata.

Liturgická barva bílá.

¹⁵⁹ Duše Kristova, posvět' mě. Tělo Kristovo, zachraň mě. Krvi Kristova, opoj mě. Vodo z boku Kristova obmyj mě. Utrpení Kristovo, posilni mě. Dobrý Ježíši, vyslyš mě. Ve svých ranách ukryj mě. Nedopušť, abych se odloučil od Tebe. Před zlým nepřítelem ochraň mě. V hodině mé smrti zavolej mě. A dej, ať přijdu k Tobě, abych Tě s Tvými svatými chválil na věky. Amen.

¹⁶⁰ Rosický zpěvník č. 810

¹⁶¹ Rosický zpěvník č. 505

¹⁶² Viz poznámka č. 156

¹⁶³ Rosický zpěvník č. 808

Mše svatá začínala za zpěvu písně *Dnes jdu k Tobě Pane můj*¹⁶⁴. Kněz přišel s přísluhujícími do presbytáře, poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Bylo krátké uvedení do liturgie dne. Byl zvolen první způsob úkonu kajícího. Vstupní modlitba z památky sv. Antonína. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Čtení bylo ze dne. Žalm byl recitován od ambonu lektorem, který četl čtení. Před evangeliem se zpívala píseň *Apoštolská*. Při průvodu k ambonu byl kněz doprovázen dvěma přísluhujícími se svícemi. Evangelium bylo ze dne. Homilie se zaměřila na výklad a přiblížení bohoslužby oběti dětem. Děti byly shromážděny kolem oltáře, na oltář byl přinesen kalich s kalichovým prádlem. Kněz postupně popisoval jednotlivé předměty. Kalich nechal kolovat mezi dětmi. Ke konci bylo vysvětleno, co se při bohoslužbě oběti stane na oltáři. Byly vynechány přímluvy. Při přípravě oltáře k bohoslužbě oběti byla zpívána píseň *Laudato sii*. Při modlitbě nad dary lid a přísluhující seděli. Preface byla druhá obecná, eucharistická modlitba druhá. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Kněz při pozdravení pokoje obešel celou scholu a všechny ministranty. K přijímání zpívala schola píseň *Čistá jak studánka*. Lid přijímal z hostií dříve proměněných. Kněz proměňoval pouze jednu hostii. Při modlitbě po přijímání lid a přísluhující seděli. Byly vloženy krátké ohlášky. Závěrečné obřady probíhaly dle mešního řádu. Po požehnání kněz s přísluhujícími poklekl před svatostánkem, poklonil se oltáři a odešli do sakristie.

Mše svatá byla doprovázena zpěvem místní dětské scholy.

3.5.2 Mše svatá 31. ledna

Památka sv. Jana Boska, kněze.

Liturgická barva bílá.

Mše svatá začínala za zpěvu písně *El Šaddaj (Bože Všemohoucí, Nejvyšší Pane, Věčný tvůrce)*¹⁶⁵. Kněz s přísluhujícími poklekl před svatostánkem a poklonil se oltáři. Následně oltář políbil. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Kněz uvedl věřící a děti do slavení liturgie dne. Byl zvolen první způsob úkonu kajícího. Vstupní modlitba byla z památky. Čtení a žalm byly ze čtvrtka 3. týdne v mezidobí. Před evangeliem byla zpívána píseň *Chvalte služebníci*¹⁶⁶. Evangelium bylo ze čtvrtka 3. týdne v mezidobí. Homilie byla zaměřena na představení dnešního světce Jana Boska. Kněz se zaměřil na děti, informace o světcích byly

¹⁶⁴ Chceme Ti zpívat

¹⁶⁵ Koinonia č. 74a

¹⁶⁶ Koinonia č. 18

podány tak, aby tomu děti rozuměly. Děti byly pozvány knězem do presbytáře kolem obětního stolu a ambonu. Kněz při návratu od ambonu k sedes poklekal před svatostánkem. Po homilii následovaly přímluvy. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Příprava darů a oltáře probíhala za zpěvu písně *Zpívej aleluja*¹⁶⁷. Obětní dary byly přineseny z abaku. Při modlitbě nad dary lid i přísluhující seděli. Vstali až před dialogem před prefací. Modlitba nad dary byla o duchovních pastýřích. Preface O duchovních pastýřích *Poslání svatých pastýřů v církvi*. Byla zvolena druhá eucharistická modlitba. Lid přijímal z dříve proměněných hostií. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Přijímání probíhalo za zpěvu písně *Pojď ke mně blíž*¹⁶⁸. Modlitba po přijímání byla o duchovních pastýřích. V krátkých ohláškách byla krátká rekapitulace o dnešním světcí, Janu Boskovi a také byl vzpomenut další světec sv. Antonín. Kněz následně udělil požehnání a propustil lid. Kněz políbil oltář, poklekl před svatostánkem, uklonil se oltáři a za zpěvu písně s tématem Jana Boska odešel do sakristie.

Mše svatá byla doprovázena zpěvem místní dětské scholy.

3.5.3 Mše svatá 11. února

Památka Panny Marie Lurdské.

Liturgická barva bílá.

Celá mše svatá probíhala mimo presbytář u jednoho s bočních oltářů, na kterém byla umístěna socha Panny Marie Lurdské.

Kněz s přísluhujícími při příchodu poklekl před svatostánkem a uklonil se oltáři. Lid zpíval píseň *Slyš, jaký to nad řekou jásot a zpěv*¹⁶⁹. Následně kněz s přísluhujícími odešel k jednomu z bočních oltářů, kde mši svatou zahájil. Po úvodním kříži a pozdravu uvedl věřící několika slovy do slavení památky Panny Marie Lurdské. Následoval první způsob úkonu kajícího. Vstupní modlitba byla z dané památky. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Pro bohoslužbu slova byla vybrána čtení z památky. Jednalo se o úryvek z knihy proroka Izaiáše¹⁷⁰. Zpěv žalmu¹⁷¹ navazoval na první čtení. Evangelium bylo z památky¹⁷². Homilie byla zaměřena na Pannu Marii. Přímluvy byly z dodatků. Bylo vhodně vzpomenuto na nemocné. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Následovala příprava darů. Preface byla první O Panně Marii, *Mateřství Panny Marie*. Eucharistická modlitba byla

¹⁶⁷Koinonia č. 125

¹⁶⁸Koinonia č. 124

¹⁶⁹Kancionál č. 811

¹⁷⁰Iz 66, 10-14c

¹⁷¹Jdt 13, 18bcde.19

¹⁷²Jan 2, 1-11

zvolena třetí. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Kněz při rozdělení přijímání upadla konsekrovaná hostie na zem. Zvedl ji přísluhující a položil ji na patenu. Lid přijímal z hostií dříve konsekrovaných, které byly uloženy ve svatostánku. Při přijímání lid zpíval píseň *Klaním se ti vroucně*¹⁷³. Modlitba po přijímání byla z památky. Před závěrečné požehnání bylo vloženo krátké přání Mariím. Následovalo požehnání a propuštění lidu. Kněz se s přísluhujícími uklonil oltáři, přešel před svatostánek a poklekl. Následně odešel do sakristie.

3.5.4 Mše svatá 25. února

Pondělí 7. týdne v mezidobí.

Byl zvolen formulář za šťastnou hodinu smrti. Liturgická barva fialová.

Mše svatá byla v rámci misijního týdne.

Mše svatá začínala zpěvem *Bože před Tvou velebností*¹⁷⁴. Kněz za zpěvu přišel k oltáři, poklekl před svatostánkem a poklonil se oltáři. Po znamení kříže bylo krátké uvedení do liturgie slavení mše svaté. Kněz uvedl, že dnešní formulář byl vybrán za šťastnou hodinu smrti. Následoval úkon kajícího. Vstupní modlitba byla z uvedeného formuláře. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Čtení, žalm a evangelium bylo z pondělí 7. týdne v mezidobí. Před evangeliem byla zpívána sloka písně. Kněz byl k ambonu doprovázen svícemi. Homilie byla zaměřena na hodinu naší smrti a smrt. Přímluvy byly ze zvoleného mešního formuláře. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Modlitba nad dary a preface byly ze zvoleného mešního formuláře. Eucharistická modlitba byla zvolena druhá. Modlitba po přijímání byla ze zvoleného mešního formuláře. K přijímání byla zpívána píseň *Bože před Tvou velebností* a *Svatý, svatý, svatý*¹⁷⁵. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. Na závěr byly krátké ohlášky. Následovalo požehnání a propuštění lidu. Kněz za zpěvu písně *Bliž k Tobě, Bože můj*¹⁷⁶ políbil oltář, poklekl před svatostánkem, uklonil se oltáři a odešel z presbytáře.

¹⁷³ Kancionál č. 712

¹⁷⁴ Kancionál č. 512

¹⁷⁵ Kancionál č. 719

¹⁷⁶ Kancionál č. 901

3.5.5 Mše svatá 7. března

Čtvrtek po Popeleční středě.

Liturgická barva fialová.

Mše svatá začínala zpěvem písně *Nade mnou se smiluj*¹⁷⁷. Kněz přišel do presbytáře, poklekl s jáhnem a přísluhujícími před svatostánkem, uklonil se oltáři a společně s jáhnem políbil oltář. Následovalo znamení kříže a pozdravení lidu. Bylo krátké uvedení do liturgie dne. Byla vhodně zdůrazněna intence mše svaté, která byla obětována za scholu. Následoval úkon první způsob úkonu kajícího a zpěv *Pane smiluj se*. Vstupní modlitba byla ze dne. Vstupní obřady probíhaly dle mešního řádu. Čtení a žalm byly ze dne. Žalm byl recitován od ambonu. Následovala píseň parafráze Žalmu 8¹⁷⁸. Evangelium četl jáhen, před čtením evangelia si vyprosil požehnání. Poklonil se svatostánku a přešel k ambonu. Evangelium bylo čteno za asistence ceroferářů¹⁷⁹. Homilie byla zaměřena na dětské posluchače a vysvětlovala symbol fialové barvy v době postní. Kněz si při homilii přizval děti kolem oltáře, kde jim kladl otázky a vysvětloval slovo symbol. Po homilii následovaly přímluvy, které kněz uvedl vlastními slovy. Přímluvy zakončil modlitbou. Bohoslužba slova probíhala dle mešního řádu. K obětování zazněl zpěv *Neseme, Pane, chléb a víno*¹⁸⁰. Zástupci ze scholy přinášely dary knězi. Modlitba nad dary byla ze dne. Lid a přísluhující během modlitby nad dary seděli. Preface byla druhá postní, *Čas obrácení a vnitřní obnovy*. Eucharistická modlitba byla zvolena druhá. Výzvu před pozdravením pokoje říkal jáhen. K přijímání lidu byla zpívána píseň *Díky za Tvůj kříž*¹⁸¹. Svaté přijímání lidu rozdělával jáhen. Kněz byl na sedes. Purifikaci a úklid oltáře měl na starosti jáhen. Modlitba po přijímání byla ze dne. Bohoslužba oběti probíhala dle mešního řádu. Byly vloženy krátké ohlášky, které rekapitulovaly to, co bylo proneseno v homilii. Nebyla zařazena fakultativní modlitba nad lidem. Kněz udělil požehnání. Propuštění lidu náleželo jáhnovi. Za zpěvu písně *Korunovaná hvězdami*¹⁸² kněz políbil oltář, společně se jáhnem a přísluhujícími poklekl před svatostánkem, uklonil se oltáři a odešel z presbytáře.

Mše svatá byla doprovázena zpěvem místní dětské scholy.

¹⁷⁷Koinonia č. 75

¹⁷⁸Koinonia č. 115

¹⁷⁹Ceroferář - ministrant nesoucí svíci. (Šimandl, 2004)

¹⁸⁰Koinonia č. 79

¹⁸¹Koinonia č. 77

¹⁸²Koinonia č. 214

Závěr

Obřady jsou po reformě jasnější. Texty jsou obohaceny biblickou teologií. Liturgie kléru se stala liturgií obce. Stala se otevřenou pro aktivní a uvědomělou účast věřících. Liturgie dosáhla velké míry svobody. Ovšem ani po Druhém vatikánském koncilu nedosáhla liturgie vrcholu z hlediska zdokonalení.

V liturgii je nutno dosáhnout rovnováhy mezi svobodou a řádem, mezi kreativitou a stanoveným způsobem utváření. Liturgie potřebuje objektivitu a to znamená omezení subjektivity.

Liturgie mše svaté se během staletí utvářela a vyvíjela. I dnes se liturgie neustále vyvíjí.

V první kapitole jsem se zabývala průběhem mše svaté a jejími liturgickými předpisy. Vycházela jsem především z mešního řádu a dokumentů, zabývajících se liturgií mše svaté.

Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na dokument Kongregace pro bohoslužbu a svátosti *Redemptionis Sacramentum* a Kodex kanonického práva, který přesněji popisuje tresty za možné přestupky a zločiny.

Ve třetí kapitole je popsán osobní pohled na liturgii mše svaté. Popsala jsem své postřehy a zkušenosti se slavením Eucharistie ve vybraných farnostech rosického děkanátu. Vybrané farnosti jsem několikrát osobně navštívila a popsala průběh liturgie slavení Eucharistie.

Během osobních účastí na jednotlivých slaveních Eucharistie jsem si nebyla vědoma žádného vážného přestupku či opomenutí ze strany předsedajícího kněze, které jsem popisovala ve druhé kapitole své bakalářské práce. Liturgickou praxi při slavení eucharistie na zkoumaném území považuji za velmi dobrou a lze vyslovit i domněnku, že v našich farnostech jsou liturgické předpisy a instrukce *Redemptionis Sacramentum* dodržovány. Přesto je otevřenou otázkou sjednocení liturgických postojů věřících během mše v rámci děkanátu či diecéze a s tím i spojená otázka liturgické formace věřících a kněží.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá liturgickými předpisy dnešní mešní liturgie a charakterizuje je. V první kapitole je stručný historický pohled na liturgické předpisy. Následně je kapitola rozdělena dle jednotlivých částí mše svaté. Ve druhé kapitole práce uvádí jednotlivé přestupky a zločiny při slavení bohoslužby slova a slavení Eucharistie podle dokumentu *Redemptionis Sacramentum*. V další části druhé kapitoly jsou uvedeny dokumenty, které se zabývají liturgickými předpisy mše svaté. Třetí kapitola obsahuje osobní poznatky a zkušenosti s průběhem liturgie mše svaté v několika vybraných farnostech.

Summary

This bachelor thesis goes into nowadays liturgical ordinances and characterizes them. In the first chapter is a simple historical view on liturgical ordinance. This chapter is divided into each part of Holy Mass. The second chapter is about offenses and crimes in celebrating worship of the Word and celebrating the Eucharist followed by the document *Redemptionis Sacramentum*. In the next part of the second chapter are presented documents, which contain liturgical rules of Holy Mass. The third chapter contains personal views and experiences with Holy Mass at a few selected parishes.

Prameny

ADAM, Adolf. *Liturgika: Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.

EMMINGHAUS, Johannes H. *Die Messe: Wesen, Gestalt, Vollzug*. Klosterneuburg: Osterr. Kath. Bibelwerk, c1976. ISBN 3853780024.

Instrukce *Redemptionis Sacramentum: O tom, co se má zachovávat a čeho je třeba se vyvarovat ohledně eucharistie*. Praha: Česká biskupská konference, 2005. Dostupné on-line: <http://cirkev.ecpaper.cz/30-redemptionis-sacramentum-2005/?page=1>

Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny : Latinsko-české vyd. s věc. rejstř. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*. Praha: Česká biskupská konference, 2008. Dostupné on-line: www.liturgie.cz

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Ordo Lectionum Missae: Úvod k mešnímu lecionáři*. Praha: Česká biskupská konference, ed. 1981. Dostupné on-line: www.liturgie.cz

KUNETKA, František. *Úvod do liturgie svátosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-455-5.

Ordo Missae: Mešní řád. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. ISBN 80-7266-116-7.

RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-140-7.

SCHILLEBEECKX, Edward. *To číňte na mou památku: studie k eucharistické teologii*. Praha, 1998. Studium. ISBN 80-7021-242-X.

TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře: láska církve k Božímu slovu*. Praha: Krystal OP, 2013. Liturgie (Krystal OP). ISBN 978-80-87183-53-3.

TICHÝ, Radek. *Oremus: komentáře ke vstupním modlitbám mešní liturgie*. Praha: Krystal OP, 2016. Liturgie (Krystal OP). ISBN 978-80-7575-003-7.

Literatura

- Acta Apostolicae Sedis*. Dostupné on-line: http://www.vatican.va/archive/aas/index_sp.htm
- CIKRLE, Karel a Jiří SEHNAL. *Průručka pro varhaníky*. Rosice: Gloria, 1999. ISBN 80-86200-13-2.
- Chceme Ti zpívat*. Zpěvník střelické scholy z roku 2016
- JUSTIN, Apologie I. Dostupná on-line: http://www.fatym.com/taf/knihy/patrol/p_just_1_apol.htm
- [Z FRANCOUZŠTINY PŘELOŽIL JOSEF KOLÁČEK]. *Katechismus Katolické Církve*. Praha: Zvon-České Katolické Nakladatelství, 1995. ISBN 80-7113-132-6.
- Kompendium katechismu Katolické církve*. Přeložil Josef KOLÁČEK. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-094-7.
- KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU: Instrukce *Liturgicae instaurationes*. Dostupné on-line: <https://www.ewtn.com/library/CURIA/CDWLITUR.HTM>
- Misál na každý den liturgického roku*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 978-80-7192-846-1.
- OLEJNÍK, Josef a Jan MAREK. *Žaltář: Responzoriální žalmy pro neděle, slavnosti, svátky, památky a mše spojené s určitými obřady*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010. ISBN 979-09004010-7-6.
- PIUS XII., *Mediator Dei*. Dostupné on-line: <https://docplayer.cz/29490052-Mediator-dei-proti-liturgickym-nesvarom-pius-xii-1947.html>
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi: Náčrt trinitární teologie*. 2. Praha: Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-465-1.
- PLHOŇ, Jiří, ed. *Rosický zpěvník*. Rosice: Gloria Rosice, 1998.
- SIMAJCHL. *Liturgie*. 2. Vranov nad Dyjí: FATYM, 2004.
- SIMAJCHL, Ladislav a Karel CIKRLE. *Kancionál: společný zpěvník českých a moravských diecézí*. 30. vyd., V Katolickém týdeníku 2. vyd. Praha: Katolický týdeník, 2004. ISBN 80-86615-03-0.
- ŠIMANDL, Josef. *Jak zacházet s náboženskými výrazy: pravopis, výslovnost, tvary, význam*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1193-5.
- TICHÝ, Radek. *Mše svatá: pro začátečníky i pokročilé*. 1. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7566-031-2.

Internetové zdroje

<https://www.getsemany.cz/node/428>

<http://velikonoce.net/domains/velikonoce.net/nicejsko-konstantinopolske-vyznani-viry>

<https://www.czechency.org/slovník/OSTENZE>

www.liturgie.cz

<https://www.ewtn.com/library/CURIA/CDWLITUR.HTM>

http://www.fatym.com/taf/knihy/patrol/p_just_1_apol.htm

Použité zkratky

AAS	-	Acta Apostolicae Sedis
CIC	-	Codex Iuris Canonici, Kodex kanonického práva
IGMR	-	Institutio Generalis Missalis Romani, Všeobecné pokyny k Římskému misálu
KKC	-	Katechismus katolické církve
OLM	-	Ordo Lectionum Missae, Úvod k mešnímu lekcionáři
SC	-	Sacrosanctum Concilium, Konstituce o posvátné liturgii